

T.C.

MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İNSAN HAKLARI ANABİLİM DALI

**POLİSİN TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ KISITLAYAN
YETKİLERİNİN KULLANILMASINDA DEĞERLENDİRME
SORUNLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEYLAN DEMİR

091129101

Danışman Öğretim Üyesi:

Prof.Dr. İoanna KUÇURADI

İstanbul

2013

ÖZET

Günümüzde, kolluk birimlerinin insan haklarıyla olan ilişkisi, çoğunlukla yazılı hukuki düzenlemelerle belirlenen davranış normları aracılığıyla kurulmaktadır. Ancak, bu noktada, kolluğun temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilerinin kullanımının değerlendirme sorunuyla olan ilgisi gözardı edilmektedir.

Bu çalışmada, polisin bilgi düzeyi ile müdahale edilen durumu değerlendirme sorunu arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Özellikle polisin herhangi bir olay karşısındaki tutumu ile o durumda kullanması gereken yetkisine ilişkin sahip olduğu bilginin bu tutumuna etkisi incelenmiştir.

Böylece bu çalışmada, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilerin kullanılmasında veya kullanılmamasında bilgi düzeyi ve doğru değerlendirme arasındaki ilişki ortaya konmuş, polisin bu konuda görmesi gereken eğitim vurgulanmış ve bu yolla polis eksenli insan hakları ihlali sorunlarının aşılmasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polis, Yetki, Değerlendirme Sorunu, İnsan Hakları.

ABSTRACT

At present, the relation of law-enforcement officers to human rights is established through written rules regulating their competences. However, the issue of relation between the problem of evaluation and the power of the police in law-enforcement restricting basic rights and freedoms is often ignored.

The study aims at revealing the relationship between the level of knowledge of police officers and the evaluation of the situation in which they have to act. It investigates the attitudes of the police in facing certain events and tries to answer the question whether knowledge of police competences has an impact on their attitudes.

By so doing, the study reaches the conclusion that the relation between the level of professional knowledge and the right evaluation of a situation plays a decisive role in using or not using the police power which restricts basic rights and freedoms; consequently it emphasizes the need to train the police in this respect and thus tries to make a contribution to the prevention of human rights violations by the police.

Key-words: Police, competences, evaluation, human rights.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: POLİSİN MEVZUAT BİLGİSİ DÜZEYİ.....	5
1.1.Giriş.....	5
1.2. Katılımcıların Kişisel Özellikleri.....	5
1.3. Katılımcıların Silah Kullanma Konusundaki Mevzuat Bilgisi.....	8
1.4. Katılımcıların Zor Kullanma Konusundaki Mevzuat Bilgisi.....	13
1.5. Katılımcıların Durdurma ve Kimlik Sorma Konusundaki Mevzuat Bilgisi.....	17
1.5.1. Durdurma.....	17
1.5.2. Kimlik Sorma.....	19
1.6. Katılımcıların Yakalama, Gözaltı ve İfade Almaya ilişkin Mevzuat Bilgisi.....	22
1.6.1. Önleme Yakalaması.....	22
1.6.2. Adli Yakalama.....	22
1.6.3. Gözaltına Alma.....	24
1.6.4. İfade Alma.....	27
1.6.5. Önleme Araması.....	29
İKİNCİ BÖLÜM: POLİSİN TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ KISITLAYAN YETKİLERİ KULLANMASINDAKİ SORUNLAR.....	37

2.1. Katılımcıların Silah Kullanma Konusundaki Değerlendirme Sorunu.....	40
2.2. Katılımcıların Zor Kullanma Konusundaki Değerlendirme Sorunu.	49
2.3. Katılımcıların Durdurma ve Kimlik Sorma Konusundaki Değerlendirme Sorunu.....	56
2.4. Katılımcıların Yakalama Konusundaki Değerlendirme Sorunu.....	60
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	61
Sonuçlar.....	61
Öneriler.....	64
KAYNAKÇA.....	67
EKLER.....	69
Anket.....	69
İzin.....	78

TABLULAR

Tablo 1 Araştırmaya katılan polislerin cinsiyete göre dağılımı.....	5
Tablo 2 Araştırmaya katılan polislerin yaşa göre dağılımı.....	6
Tablo 3 Araştırmaya katılan polislerin öğrenim durumuna göre dağılımı.....	6
Tablo 4 Araştırmaya katılan polislerin rütbeye göre dağılımı	7
Tablo 5 Araştırmaya katılan polislerin mesleki kıdemine göre dağılımı.....	7
Tablo 6 Araştırmaya katılan polislerin hizmet grubuna göre dağılımı.....	8
Tablo 7 Polise Silah Kullanma Yetkisi Vermeyen Yasal Mevzuat	10
Tablo 8 Polise Silah Kullanma Yetkisini Veren Kanun ve Maddesi.....	10
Tablo 9 Silah Kullanma Yetkisine Doğru Cevap Verenlerin Çalıştığı Birime Göre Dağılımı.....	11
Tablo 10 Silah Kullanma Yetkisine Yanlış Cevap Verenlerin Çalıştığı Birime Göre Dağılımı	11
Tablo 11 Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin Çalıştığı Birime Göre Dağılımı	12
Tablo 12 Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Yanlış Cevap Verenlerin Çalıştığı Birime Göre Dağılım.....	12
Tablo 13 Bireysel Zor Kullanma Yetkisi.....	15
Tablo 14 Maddi Güç İçerisinde Yer Almaya Zor Kullanma Çeşidi	16
Tablo 15 Kimlik Sormaya İlişkin Yanlış Olan İfade.....	20
Tablo 16 Kullanılan Yetkinin Unsurlarının Bilgisi.....	21
Tablo 17 Yakalama Mevzuat Bilgisi.....	23
Tablo 18 Yakalanan Kişinin Hakları.....	24
Tablo 19 Gözaltı Süresine Yönelik Mevzuat Bilgisi.....	26
Tablo 20 Gözaltı Süresine Yönelik Mevzuat Bilgisi	26
Tablo 21 İfade Almaya İlişkin Mevzuat Bilgisi -1.....	28
Tablo 22 İfade Almaya İlişkin Mevzuat Bilgisi -2.....	28
Tablo 23 Önleme Araması Mevzuat Bilgisi -1.....	30
Tablo 24 Önleme Araması Mevzuat Bilgisi-2.....	31
Tablo 25 Önleme Araması Mevzuat Bilgisi-3.....	32

Tablo 26 Önleme Araması Mevzuat Bilgisi-4.....	32
Tablo 27 Önleme Araması Mevzuat Bilgisi-5.....	33
Tablo 28 Aramaya İlişkin Tutum.....	34
Tablo 29 Bıçaklı Saldırgana Yapılacak Müdahale.....	40
Tablo 30 Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru 9) Bıçaklama Yaralama Olayına İlişkin Tutumları....	41
Tablo 31 Bıçaklı Saldırgan Olayında Silah Kullanıp Kullanmama Konusunda Belirleyici Hususlar.....	42
Tablo 32 Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru 9) Silah Kullanma Konusundaki Belirleyici Hususları	43
Tablo 33 Banka Soygununda İmtina Edilecek Müdahale Çeşitleri	44
Tablo 34 Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru-9) Banka Soygununa Karışmış Kaçan Araç/Şahısa Yapacakları Müdahale İlişkin Tutum	45
Tablo 35 Kontrol Noktasında Kaçan Araçla İmtina Edilecek Müdahale Çeşitleri.....	46
Tablo 36 Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin(Anket Soru 9) Kontrol Noktasından Kaçan Araç/Şahısa Yapacakları Müdahaleye İlişkin Tutum.....	47
Tablo 37 Zor Kullanma Tercih-1.....	49
Tablo 38 Zor ve Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin(Anket Soru 9) İri Cüsseli Şahsa Yönelik Zor Kullanmaya İlişkin Tutum.....	50
Tablo 39 Zor Kullanma Tercih- 2.....	50
Tablo 40 Zor ve Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin(Anket Soru 9) İri Cüsseli Şahsa Yönelik Kesinlikle Zor Kullanmayacağına İlişkin Tutum	51
Tablo 41 Zor Kullanma Tercih- 3.....	51
Tablo 42 Zor ve Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin(Anket Soru 9) Bıçaklı Şahısa Yönelik Zor Kullanmaya İlişkin Tutum.....	52
Tablo 43 Gösteri ve Yürüyüşe İlişkin Tutum.....	53
Tablo 44 Gösterinin Sona Erdirilmesi-1.....	54
Tablo 45 Gösterinin Sona Erdirilmesi-2.....	54

Tablo 46 Gösteri Yapan Gruba Yanlış Müdahale Tarzı ile (Anket Soru 21-a) Karşı Grubun Bulunması Nedeniyle Gösteri Yapmalarına Polisçe Son Verilmesi Halinde Hak ve Özgürlük İhlaline İlişkin Tutumu	55
Tablo 47 Gösteri Yapan Gruba Son Vermeleri İstenmesiyle (Anket Soru 21-a) Karşı Grubun Müdahalesi Nedeniyle Gösteri Yapmalarına Son Verilmesi Halinde Hak ve Özgürlük İhlaline İlişkin Tutumu	55
Tablo 48 Kimlik Sormaya İlişkin Mevzuat Bilgisi	56
Tablo 49 Kimlik Sormaya İlişkin Tutum.....	57
Tablo 50 Metrobüs Durağından çıkan herkese GBT Uygulaması Yapabileceğini Tercih edenlerin (Anket Soru 29) Kimlik Sormaya İlişkin Mevzuat Bilgisi.....	58
Tablo 51 Metrobüs Durağından çıkan herkese GBT Uygulaması Yapabileceğini Tercih edenlerin (Anket Soru 29) Şüpheli Olmayan Bir Çifte Yönelik Kimlik Sormaya İlişkin Tutumu.....	58
Tablo 52 Metrobüs Durağından çıkan herkese GBT Uygulaması Yapabileceğini Tercih edenlerin(Anket Soru 29) Durdurma Yetkisinin Unsurlarına Yönelik Mevzuat Bilgisi.....	59
Tablo 53 Polis Görevli Olduğu Zaman.....	60
Tablo 54 Polis Görevli Olmadığı Zaman.....	60

GİRİŞ

Polis, kamu düzenini ve güvenliğini kollama, koruma ve suç durumunda suçluları bulmakla görevli, gerektiğinde zor kullanma yetkisine sahip olan, kanunlarda verilen yetkiler çerçevesinde görev yapan bir devlet organıdır. Kanundan aldığı bu görevleri yerine getirirken ve yetkileri kullanırken, kişilere karşı müdahalede bulunma veya gerekirse zor kullanma durumunda kalabilmektedir.

Sadece poliste bulunan ve temel hak ve özgürlükleri sınırlayan yetkileri teorik olarak sıralamak çok kolaydır. Ancak bazı konuların uygulaması, teorisi kadar kolay olamamaktadır. Özellikle olayın yarattığı kargaşa içinde polis, hukuki sınırları aşmadan, kurallara aykırı olmayan bir çıkış yolu bulacak, ya da herhangi bir çözüm yolu bulamadığı için olaya müdahale edemeyecek veya temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilerini orantısız kullanarak sınırı aşacaktır. Görev ve yetkilerini teorik olarak çok iyi bilen bir polisin de karşılaştığı somut olayda teorik bilgisini uygulayamadığı, görülen vakalardandır. Hatta bazen hangi görevini öncelikli olarak yerine getireceğine, müdahale ettiği olayın yapısına göre karar vermekte zorlandığı da görülmektedir; örneğin bir rehine olayında kurtarma ile öldürmeme arasında veya yaralının yanında kalma ile faili yakalama gibi. Çünkü olaylarla aniden başbaşa kalmak ve anlık olarak doğru karar vermek işin teorisinden çok farklıdır. Kuçuradi bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Görevlerini yerine getirirken bir polis, hiçbir zaman akla uygun (makul, reasonable) olandan daha fazla zor kullanamaz’ deniyor. İşte o belirli durumda ‘makul’ olanı bulabilmek, bir değerlendirme yapmayı, bunu da bir anda yapmayı gerektiriyor.” (Kuçuradi, 2002, s. 50) Kuçuradi’ye göre böyle bir problemle belirli bir kişi, belirli bir anda, belirli bir durumda karşılaşır; dolayısıyla ona verilen ve kişinin o

durumdaki eylemini belirleyen cevap (belirli kişinin bulduğu çözüm), yalnızca o belirli probleme verilen bir cevaptır. Bu sorunları çözenin reçetesi yoktur; cevabın her durumda bulunması gerekir.

Genellikle polisin olay anında karşılaştığı ilk tepki, kendisine karşı olan bir direnmedir. Bu direnme, çoğu zaman karşıdaki kişinin özgürlük alanının kısıtlanacağı endişesi ile verilen tepkidir. Bu bakımdan polisin bir olay anında ne gibi yetkileri olduğunu ve bu yetkilerini nasıl kullanacağını bilmesi büyük önem taşımaktadır. Örneğin, yasa ve görevleri gereğince koşulları oluştuğunda kişilere karşı belirli ağırlıkta zor kullanabilir. Zor kullanma, ister görev gereği isterse direnenlerin veya saldırıların bertaraf edilmesi için yapılsın, aynı hükümlere tabidir. Yasal düzenlemelere göre zor kullanmaya yetkili kamu görevlisi, görevin gerektirdiği ölçüde zor kullanarak, ilgili kişinin bedeni üzerinde onu yasal alanda tutabilmek gibi bir eylemde bulunabilir. Bu hal ve koşullarda kullanılan zor, herhangi bir suçun maddi unsurunu oluştursa da, hukuka uygunluğu nedeniyle suç oluşturmaz. Zor kullanmada sınır, görevlinin yerine getirmekle yükümlü olduğu her somut olayda ayrıca değerlendirilmelidir. Örneğin, gelmeyen sanığı elinden, kolundan tutarak götürmek yerine, tokatlamak, tekmelemek, sınıksıkı bağlamak sınırın aşılmasına örnek olarak verilebilir.

Özellikle, polisin temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan uygulamalarında sıkça kullandığı yetkilerini, hangi durumlarda ve ne miktarda uygulaması gerektiğini çok iyi bilmesi büyük önem taşımaktadır. Ancak çoğu zaman polislerin karşılaştıkları bazı durumlarda kendilerine tanınan yetkileri tam olarak bilmedikleri, bazı durum ve olaylar karşısında sıkıntıya girdikleri görülmektedir. Bazı kolluk görevlileri kendilerine görevle ilgili olarak tanınan bu yetkileri her zaman kullanabileceklerini düşünürler. Halbuki bu yetkiler, şartları oluştuğunda ve aynı zamanda ölçülü olarak kullanılabilen yetkililerdir. Üstelik bu yetkiler, her gün vatandaşla yüzyüze gelerek çalışan ve bilgisi yetersiz olan uzmanlaşmış birimlerde çalışmayan kolluk tarafından kullanılmaktadır.

Oysa polis, insan hak ve özgürlüklerinin rahatça kullanılabilceği bir kamu düzenini sağlamak için görev yapar. Hukuk devletinde polisin konumu daha önemlidir. Zira her bireyin güvenliğini sağlamak konusunda polis belki de tek yetkili birimdir. Bu nedenle, onun yapacağı bir ihlal diğerlerinden daha zararlı sonuçlara sebep olmaktadır. Polisin yukarıda ifade edilen hususlar çerçevesinde karşımıza çıkan bu tür tutum ve davranışını, olayın oluş biçimine göre sırf ceza kanunlarındaki görevi kötüye kullanmak veya adli görevi ihmal etmek gibi suç adlarına indirgemek veya öyle algılamak insan haklarının iyileştirilmesine bir katkı da sağlamamaktadır.

Ayrıca sorunun çözümünü sadece panel, seminer, konferans ve günlük kurslar şeklinde düzenlenen aktivitelere indirgemek yeterli görünmemektedir. Oysaki polis, bir toplumda hak ve özgürlüklerin korunmasında ve kamu güvenliğinin sağlanmasında toplum hayatı için vazgeçilmez bir unsurdur. Temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan bu yetkilerin, hukukçu kimliğe sahip olmayan polis tarafından uygulanması, polisin yetkilere uygun hareket edip etmediğini ve almış olduğu eğitimin niteliğini sorgulamamızı gerektirmektedir. Unutulmamalıdır ki soruşturma evresinin teknik bilgiye ve yetkilerine ilişkin yeterli bilgiye sahip polis tarafından yerine getirilmesi, sadece mahkemelerin rahat, hızlı ve isabetli karar verebilmelerine olanak sağlamaz, aynı zamanda insan hakları ihlallerinin asgariye indirilmesini de sağlar.

Bu araştırmanın temel amacı da, polisin temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan ve sınırlayan yetkileriyle, bu bilinç ve bilgi düzeyinin tipolojilerdeki tutum ve davranışları değiştirip değiştirmediğini irdelemektir. Araştırmada, uzmanlaşmış birimler yerine, vatandaşın günlük hayatında daha çok karşılaştığı polisler seçilmiştir. Çünkü Terör, Mali Suçlar, Narkotik, Organize ve Asayiş Şubeleri görevlerinde uzmanlaşmış, plânlı, projeli ve neredeyse her aşaması Cumhuriyet Savcısının denetimi ve gözetimi altında yürütölen faaliyetler söz konusudur. Bu faaliyetlerdeki hak ihlalleri neredeyse yok denecek kadar azdır. Oysa ki kamuoyuna,

görsel ve yazılı basına yansıyan temel hak ve özgürlüklere yönelik ihlaller, daha çok yukarıda ifade edilen uzman birimlerce değil, vatandaşlar ile yüzyüze çalışan birimler tarafından yapılmaktadır.

Literatüre bakıldığında, genel olarak polisin görev ve yetkileri ile başta silah olmak üzere zor kullanma yetkisine ilişkin bazı teorik çalışmaların ve alan araştırmalarının, yapıldığını görmekteyiz. Bu çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak, bu bilinç ve bilgi düzeyinin karşılaştığı olaylarda polisin tutumuna etkisi ile tutumunu etkileyen faktörlerin ortaya koyulabilmesi amacıyla bir alan araştırması yapılarak konu irdelenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan bazı yetkilere ilişkin genel hukuki bilgi ve bu bilgiye ilişkin katılımcıların bilgi düzeyi, bir anket yapılarak saptanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise, polislerin yine ankette yer alan bazı olaylar karşısındaki tutumları değerlendirilerek ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

POLİSİN MEVZUAT BİLGİSİ DÜZEYİ

1.1. Giriş

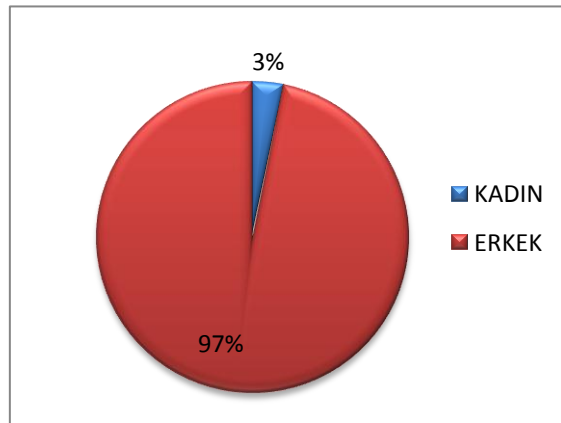
Bu bölümde, öncelikle veri toplama araçlarıyla elde edilen bilgiler ışığında frekans dağılım tabloları ve sayılar kullanılarak, örnekleme giren katılımcıların kişisel ve mesleki özellikleri tanıtılacaktır.

Seçilen polis birimleri, vatandaşın günlük yaşamında sıkça tanık olduğu, bazen de kendisine tatbik edildiği yetkileri uygulayan birimlerdir. Bu sayede hem çalışmanın amaca uygunluğu sağlanacak, hem de farklı birimlerde görevli polislerin temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilerin kullanımında farklılık olup olmadığı tespit edilebilecektir. Analizler yapılırken anket sorularının ilk bölümünde yer alan kişisel ve meslekî özelliklerden de değişken olarak yararlanılacaktır.

1.2. Katılımcıların Kişisel Özellikleri

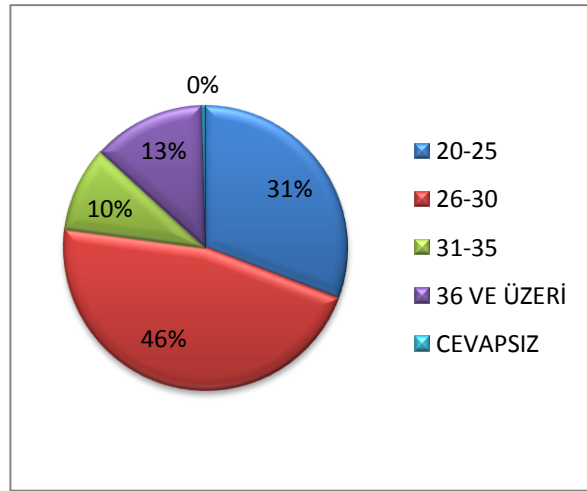
Araştırmanın örnekleme giren katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu, rütbe, meslekî tecrübe ve çalıştığı birime ilişkin veriler bu başlık altında toplanmıştır.

Tablo 1- Araştırmaya Katılan Polislerin Cinsiyete Göre Dağılımı (Anket Soru 1)

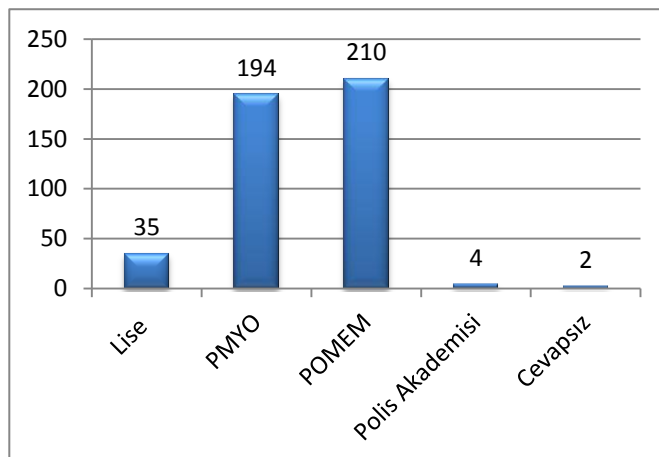
Tablo-1'e baktığımızda ankete katılanların %3,1'inin kadın, % 96,9'unun erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 2- Araştırmaya Katılan Polislerin Yaşa Göre Dağılımı (Anket Soru 2)

Tablo-2'ye bakıldığında %30,8'i 20-25 yaş, %46,3'ü 26-30 yaş, %9,7'si 31-35 yaş, %12,8'i 36 ve üzeri olup 2 kişi soruyu cevapsız bırakmıştır. Verilere göre araştırmaya katılan polislerin büyük bir kısmı (%77,1) 30 yaşın altındadır.

Tablo 3- Araştırmaya Katılan Polislerin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı (Anket Soru 3)

Katılanların %47,2'si 4 yıllık yüksekokul mezunu, %43,6'sı 2 yıllık yüksekokul mezunudur. Lise mezunu olanlar ise %7,9'luk kısmı kapsamakta olup, polis akademisi mezunu olanlar %0,9'dur.

Tablo 4- Araştırmaya Katılan Polislerin Rütbeye Göre Dağılımı
(Anket Soru 4)

	Frekans	Yüzde
Polis Memuru	434	%97,5
Kom Yrd.-Kom.	8	%1,8
Başkomiser	2	%0,4
Emniyet Amiri	1	%0,2
TOPLAM	445	%100,0

Tablo 4'te katılımcıların rütbelerine göre dağılımları gösterilmiştir. Personelin %97,5'i polis memuru, %1,8'i komiser yardımcısı, %0,4'ü baş komiser, %0,2'si emniyet amiridir. Araştırmada Emniyet Amiri ile Emniyet Şube Müdürü rütbesindeki personelin az olması normaldir. Çünkü ilçe teşkilatında bu sayı halihazırda azdır.

Tablo 5- Araştırmaya Katılan Polislerin Mesleki Kıdemine Göre Dağılımı
(Anket Soru 5)

	Frekans	Yüzde
1-3 yıl	251	%56,4
4-5 yıl	95	%21,3
6-10 yıl	22	%4,9
11-15 yıl	29	%6,5
16 yıl ve üzeri	40	%9,0
Cevapsız	8	%1,8
TOPLAM	445	%100,0

Çalışanların %56,4'ü 1-3 yıldır çalıştığını, %21,3'ü 4-5 yıldır çalıştığını, %4,9'u 6-10 yıldır çalıştığını, %6,5'i 11-15 yıldır, %9,0'u 16 yıl ve üzeri çalıştığını işaretlemiş, %1,8'i soruyu cevapsız bırakmıştır. Verilere göre katılımcıların büyük bir kısmı (%77,7) 5 yıl ve daha az bir süreden beri emniyet teşkilatında çalışmaktadır.

**Tablo 6- Araştırmaya Katılan Polislerin Hizmet Grubuna Göre Dağılımı
(Anket Soru 6)**

	Frekans	Yüzde
Önleyici Hizmetler	183	%41,1
Polis Merkezi	152	%34,2
Çocuk Bürosu	13	%2,9
Müdüriyet	67	%15,1
Asayiş	30	%6,7
TOPLAM	445	100,0

Tablo 6'da ankete katılanların %41,1'i Önleyici Hizmetler, %34,2'si Polis Merkezi, %2,9'u Çocuk Bürosu, %15,1'i Müdüriyet, %6,7'si Asayiş biriminde çalışmaktadır.

1.3. Katılımcıların Silah Kullanma Konusundaki Mevzuat Bilgisi

Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 16 ncı maddesinde, polisin zor kullanma yetkisine öncelikle yer verilmiş, devamında da zor kullanmanın son aşaması olarak ve kademeli bir şekilde polisin silah kullanma yetkisi düzenlenmiş, silah kullanma yetkisi de "silah kullanma" ve "silahla ateş etme" şeklinde ayrı ayrı düzenlenmiştir. Silah kullanma, ateş etme dışında silahı ele alarak göstermeye kadar varan bir evreyi içermektedir.

Polisin bir bütün olarak zor kullanma yetkisi bakımından alınan önlemlerle ulaşılmak istenen sonuç arasında eş zamanlı “tam bir orantı” bulunması gerekmektedir. Bu orantı koşulu aranırken güdülen amaç, somut durumun insan hayatı ve beden bütünlüğü için oluşturduğu tehlike ve kuvvet kullanımından doğan ölüm riski derecesinin göz önünde tutulması; diğer bir deyişle, başvuru olan önlemin somut durumun gerektirdiği düzeyi aşmamasıdır.

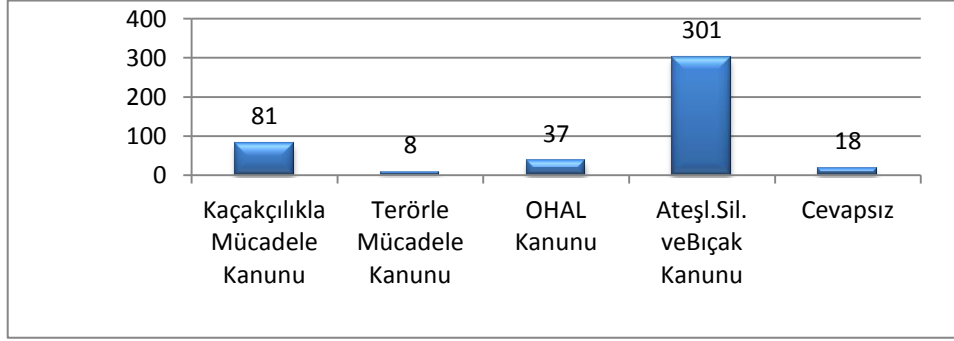
Anayasanın ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin aradığı “zorunluluk ve orantılılık”, kısaca bir bütün olarak “ölçülülük” koşulu bu maddede aranan bir konudur. Öncelikle polis, silahla ateş etme tedbirini “en son araç” olarak kullanabilecektir. Diğer zorlama tedbirlerinin, kolluğun kendisine verilen görevleri yerine getirmesinde yetersiz kalması ve son çare olarak silah kullanılmasının zorunlu olduğunun “açıkça anlaşılması durumunda”, yani “kademeli” olarak silah kullanılabilir. Ancak bu da yeterli olmayacaktır. Bu koşulların oluşması durumunda silah kullanılabilirse de, bu yetkinin hayata geçirilmesinde “ölçülü” olunacak, mukavemet ve tehdidin gerektirdiği ölçüde silah kullanılacaktır. Maddenin yedinci fıkrasının (c) bendinde “Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde” denilmiştir. Örneğin hafif bir yaralamada ayağa ya da ele ateş açılarak etkisiz bırakılabilecek fail ya da şüphelinin yaşamsal organlarına ateş edilmesi gibi bir tedbir uygulanamayacaktır. Bu anlamda demokratik hukuk devletinin bir gereği olarak “kademelilik” maddede gözetilmiştir.

Polis silahını kullanırken veya silahla ateş ederken de hedef kişinin konumunu, oluşturduğu tehlikenin boyutlarını ve yukarıdaki esaslar çerçevesinde öncelikle silah kullanmanın veya silahla ateş etmenin gerekliliğini, somut olayın koşullarını dikkate alarak değerlendirmek ve buna göre karar vermek durumundadır.

Katılımcıların, genel hatlarıyla ifade edilen bu yetkiye ilişkin ankette vermiş olduğu cevapların değerlendirilmesi aşağıdaki gibidir.

Tablo 7- Polise Silah Kullanma Yetkisi Vermeyen Yasal Mevzuat

(Anket Soru 7)

Anketteki 7 nci soru ile silah kullanma yetkisi veren yasal mevzuat bilgisi ölçülmeye çalışılmıştır. Soruda yetki vermeyen yasal düzenleme sorulmuş ve katılımcıların %67,6'sı doğru cevap olan Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanunu işaretlemiştir. Söz konusu soruya katılımcıların neredeyse üçte birine karşılık gelen %32,4'ü doğru cevap verememiştir.

Tablo 8- Polise Silah Kullanma Yetkisini Veren Kanun ve Maddesi

(Anket Soru 9)

	Frekans	Yüzde
A	410	%92,1
B	5	%1,1
C	17	%3,8
D	3	%0,7
Cevapsız	10	%2,2
TOPLAM	445	%100,0

Seçenekler:

- a) Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Madde 16
- b) Emniyet Teşkilatı Kanunu Madde 16
- c) Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Madde Ek 16
- d) Emniyet Teşkilatı Kanunu Ek Madde 16

Anketteki 9 uncu soruda polisin zor ve silah kullanma yetkisinin hangi kanunca düzenlendiği sorulmuştur. Doğru cevap olan (a) şıkkını, yani Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Madde 16'yı % 92,1 oranında cevap verilmiştir. Bu sorunun daha yüksek bir yüzdeyle cevaplandırılmasının nedeni, bu kanunun eğitim müfredatında ağırlıklı olarak yer alması ve polisin görev ve yetkilerini belirten ana metin özelliği taşımasıdır.

Tablo 9- Silah Kullanma Yetkisine Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru 7)**Çalıştığı Birime Göre Dağılımı**

BİRİMLER											
Önleyici		Pol. Mrk.		Çocuk Br.		Müdüriyet		Asayiş		TOPLAM	
N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
119	%40	106	%35	12	%4	41	%14	23	%7	301	%100

Tablo 10- Silah Kullanma Yetkisine Yanlış Cevap Verenlerin (Anket Soru 7)**Çalıştığı Birime Göre Dağılımı**

Birimler											
Önleyici		Pol. Mrk.		Çocuk Br.		Müdüriyet		Asayiş		TOPLAM	
N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
64	%44	46	%32	1	%1	26	%18	7	%5	144	%100

Öncelikli olarak polise silah kullanma yetkisi veren kanuni düzenlemelere doğru cevap veren ve vermeyenlerin çalıştığı birime göre bir farklılık olup olmadığı araştırıldığında, yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere önleyici hizmetler ile polis merkezinde çalışanların bu soruya verdikleri yanlış cevap sayısı fazladır.

Tablo 11- Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru 9) Çalıştığı Birime Göre Dağılımı

Birimler											
Önleyici		Pol. Mrk.		Çocuk Br.		Müdüriyet		Asayiş		TOPLAM	
N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
167	%41	142	%35	11	%2	64	%16	26	%6	410	%100

Tablo 12- Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Yanlış Cevap Verenlerin (Anket Soru 9) Çalıştığı Birime Göre Dağılımı

Birimler											
Önleyici		Pol. Mrk.		Çocuk Br.		Müdüriyet		Asayiş		TOPLAM	
N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
16	%46	10	%28	2	%6	3	%9	4	%11	35	%100

Anketin 9 uncu sorusunda yer alan polise zor ve silah kullanma yetkisi veren kanun ve maddesine doğru ve yanlış cevap verenlerin çalıştığı birime göre bir farklılık olup olmadığı araştırıldığında, yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere önleyici hizmetler ile polis merkezinde çalışanların bu soruya verilen yanlış cevaplar daha fazladır.

1.4. Katılımcıların Zor Kullanma Konusundaki Mevzuat Bilgisi

Polisin zor ve silah kullanmasına ilişkin temel yasal düzenleme, 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 16 ncı maddesidir. Diğer bazı kanunlarda da zor ve silah kullanmaya ilişkin hükümler yer almakla birlikte, bu yetkinin usul ve esasları Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu ndaki düzenlemede bulunmaktadır

Polis, “görevini yerine getirirken” direnişle karşılaşması halinde bu yetkiyi kullanabilir. Buna göre, sadece yakalama ya da bir topluluğun dağıtılması sırasında değil; durdurma, kimlik sorma, arama, denetleme, koruma, zorla getirme gibi kanunla verilmiş tüm görevlerinin yerine getirilmesi sırasında bu görevin yerine getirilmesinin engellenmesine yönelik direnişle karşılaşan polis, Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 16. maddesindeki esas ve usuller çerçevesinde zor kullanmaya yetkilidir.

Zor kullanma yetkisinin kullanılabilmesi için direnişin icrai bir davranışla işlenmesi de gerekli değildir. İcrai olmayan (yapmama şeklindeki) davranışla sergilenen direniş karşısında da zor kullanılır. Örneğin, durdurma yetkisi kapsamında “dur” ihtarı yapılan bir aracın durmayarak yoluna devam etmesi; elinde bıçak olan bir şahsın, polisin uyarısına rağmen bıçağı bırakmaması; aranacak bir evin sahibinin kapıyı açmaması; güvenlik tedbirleri alınmış bir yerden ayrılması istenen kişinin o yeri terk etmemesi gibi durumlarda da görevin yerine getirilmesi amacıyla polis tarafından zor kullanılabilir.

Görevini yerine getirirken bir direnişle karşılaşan polis, bu direnişi ortadan kaldırmak amacıyla zor kullanacaktır. Öyleyse zor kullanma sonrasında bu direniş de sona ermiş olmalıdır. Örneğin, yakalanması sırasında polise direnen kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla zor kullanılacağından, kullanılan zor sayesinde kişi yakalanmalı, ancak yakalandıktan sonra zor kullanılmaya devam edilmemelidir.

Zor kullanma sırasında direnmenin mahiyeti ve derecesi esas alınmalıdır. Örneğin, kişinin yakalanması ile “dur” ihtarına uymayan bir aracın durdurulması için kullanılacak zor, farklı olacaktır. Birincisinde bedeni kuvvet kullanılabilir iken, ikincisinde bedeni kuvvetin kullanılması imkânı olmayabilir. Aynı şekilde yakalanmaya direnen kişinin atik, kuvvetli, genç biri olması ile zayıf, yaşlı biri olması hallerinde ya da durmayan aracın otomobil olması ile TIR olması arasında da kullanılacak zor farklı olacaktır.

Zor kullanma mevzuatımızda, öncelikle bedeni kuvvet, daha sonra maddi güç ve kanuni şartları gerçekleştiğinde en son olarak da silah kullanılmasını ifade etmektedir. Bu kavramların tanımları da Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu nda yapılmıştır. Buna göre:

1) Bedenî kuvvet, polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü (yani el, kol, vücut yardımıyla yapılacak işleri),

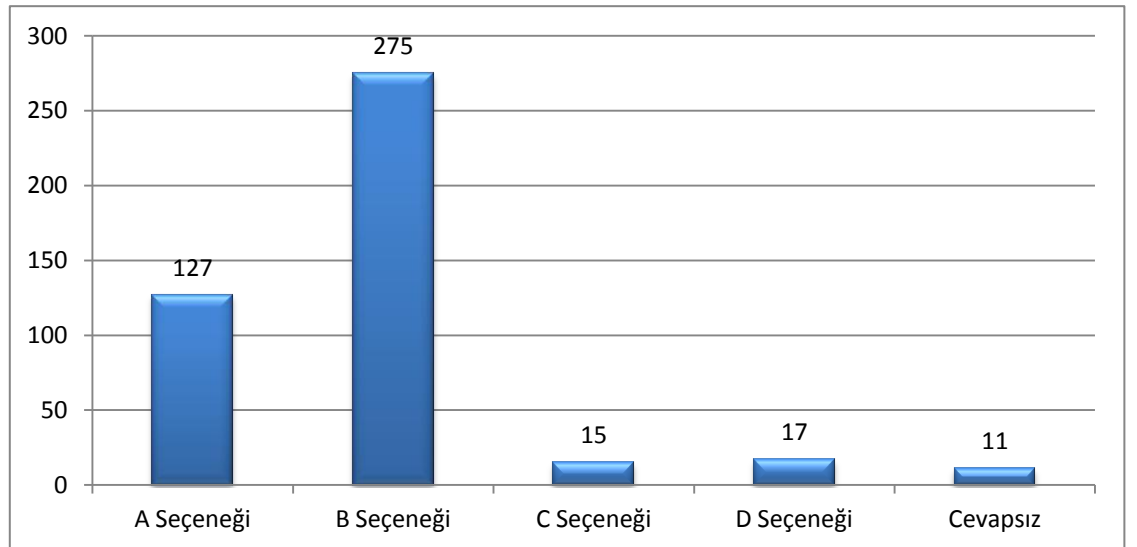
2) Maddî güç ise, polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını ifade etmektedir.

Zor kullanılırken en hafif olan tedbirden başlanmalı, direnmenin mahiyeti ve derecesine göre, gerektiğinde, sırasıyla daha ağır tedbirler uygulanmalıdır. Örneğin, yakalanması gereken bir kişi, öncelikle bedeni kuvvet kullanılmak suretiyle; bu tedbir yetersiz kalmışsa ya da yetersiz kalacağı belliyse, örneğin kişinin elinde veya üzerinde tehlike yaratacak bir eşya veya silah bulunuyorsa, o takdirde öncelikle göz yaşartıcı gazlar, cop veya kelepçe kullanılmak suretiyle; bu tedbirler de yetersiz kalmışsa ya da yetersiz kalacağı belliyse, örneğin kişi elindeki döner bıçağını rastgele sallıyor veya belindeki tabancayı çekiyorsa, o takdirde de önce havaya uyarı atışı yapmak ve mümkün olduğunca yaşamsal organlarına isabet ettirmeyecek şekilde yaralamaya yönelik olarak silah kullanılması suretiyle kişi yakalanmalıdır.

Başka bir deyişle, kullanılan zor kademeli olarak artırılmalı ve aynı zamanda da geriye dönüş olmadan (yani önce ağır sonra da daha hafif bir tedbir uygulanmadan) giderek ağırlaşan tedbirler uygulanmalıdır.

Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun yeni 16 ncı maddesinin öngördüğü düzenlemelerden birisi de, zor kullanma sırasında hangi araç ve gerecin kullanılacağına ve hangi derecede zor kullanılacağına, o yerde bulunan ve zoru kullanacak olan polisin karar vermesidir. Örneğin, bir kavga mahalline intikal eden polis, kavga edenleri zor kullanarak ayırıp ayırmayacağı ya da elindeki bıçağı bırakmayan kişiye karşı zor kullanıp kullanmayacağı konusunda amirlerinden bir emir beklemeden, o andaki olayın durumuna ve şartlarına bakarak buna karar vermelidir. Zira o sırada orada bulunmayan bir amirin, zor kullanılıp kullanılmamasına ya da kullanılacaksa hangi araç-gerecin kullanılacağına karar vermesi imkânsızdır. Uygulamada polisin sorumluluk almamak amacıyla bu konuda amirlerinden emir bekledikleri durumlara da rastlanılmaktadır. Katılımcıların genel hatlarıyla ifade edilen bu yetkiye ilişkin ankette vermiş olduğu cevapların değerlendirilmesi aşağıdaki gibidir:

Tablo 13- Bireysel Zor Kullanma Yetkisi (Anket Soru 8)

Seçenekler:

- a) Toplumun direnmesi halinde kullanılır.
- b) Kullanılacak araç ve gereçlerin neler olacağını kolluk memuru tayin eder.
- c) Kademeli olarak artırılarak yapılabilir.
- d) Zor kullanma yetkisini aşan görevliler hakkında soruşturma açılabilir.

Anketteki 8 inci soru ile bireysel zor kullanma yetkisinin genel unsurlarına yönelik yasal mevzuat bilgisi ölçülmeye çalışılmıştır. Soruda yanlış olan ifade sorulmuş ve işaretlenmesi beklenen (a) şıkkı olan “Topluluğun Direnmesi halinde kullanılır” şıkkına %28,5 oranında bir cevap verilmiştir.

Tablo 14- Maddi Güç İçerisinde Yer Almayan Zor Kullanma Çeşidi (Anket Soru 10)

	Frekans	Yüzde
A	11	%2,5
B	421	%94,6
C	6	%1,3
D	2	%0,4
Cevapsız	5	%1,1
TOPLAM	445	%100,0

Seçenekler:

- a) Kelepçe
- b) Megafon
- c) Basınçlı Su
- d) Gaz

Anketteki 10 uncu soruda zor kullanma aşamalarından olan maddi güç içerisinde yer almayan seçenek sorulmuştur. Doğru cevap olan (b) şıkkına, yani “megafon şıkkı” na % 94,6 oranında cevap verilmiştir.

1.5. Katılımcıların Durdurma ve Kimlik Sorma Konusundaki Mevzuat

Bilgisi

1.5.1. Durdurma

Durdurma, yakalama değildir. Yakalamada birey için, Anayasanın 19 uncu maddesi ve İHAS'ın 5 inci maddesinin garantisi altında olan kişi hürriyeti ve güvenliği söz konusudur. Durdurmada ise, bir yerden başka bir yere gitmekte olan kişinin geçici bir süre için bekletilmesi, yani seyahat hürriyetinin (Anayasanın 23/3 maddesi) Anayasada belirtilen sebeplere uygun şekilde düzenlenmiş olan kanun (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu madde 4A) uyarınca sınırlandırılması demektir (Yenisey,2007,s.7).

Durdurma, kişinin seyahat özgürlüğünü (Anayasanın 23/3 maddesini) ilgilendirir. Bu nedenle Anayasanın öngördüğü şekilde suç soruşturma, kovuşturma sebebiyle ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla kanunla sınırlandırılabilir. Anayasanın bahsettiği Kanun, Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 4/A maddesidir. Durdurma, esasen Polis Vazife ve Selahiyet Kanunundaki diğer yetkilerin kullanılabilmesi için ve bu yetkilerin kullanılması sırasında başvuru bir yoldur.

Yaya ve araç durdurma, polis ile vatandaşlar arasında çok sık olarak gerçekleşen bir uygulama olduğundan, potansiyel riskleri vardır. Polis sürekli olarak var olan, önceden tahmini zor ve artarak kendini gösteren riskleri algılama, değerlendirme ve yasal sınırlar içerisinde kişileri durdurarak gerekli işlemleri yapma yetkilerine sahiptir.

Genel kolluğun durdurma yetkisini kullanabilmesi için “umma derecesinde makul bir şüphe” bulunması gerekmektedir. Polis bir suçun işlendiği, işlenmek üzere olduğu veya içinde aranan bir şahsın bulunduğu konusunda yeterli şüpheye sahip

olduğunda, yasal sınırlar içerisinde araçları durdurabilir ve arayabilir. Araçları durdurma yetkisi, ilgili kanunlarla kolluk kuvvetlerine verilmiştir.

Durdurma, keyfi bir şekilde yapılamaz, (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A/2). Durdurma süreklilik arz ediyorsa, artık durdurma olmaktan çıkar (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A/2). Kolluğun bir kişiyi ve aracı durdurabilmesinin ön şartı ve en önemli koşulu “makul bir sebebin bulunmasıdır”. Aramada olduğu gibi (makul şüphe: CMK madde 116) makul sebep olmadan durdurma yetkisi kullanılamaz.

Makul sebep, eğitim görmüş bir kolluk mensubunun, “maddede gösterilen durdurma sebeplerinden birinin gerçekleşmiş olduğunu” görmesidir.

Polis, durdurma yetkisini kullanmadan önce makul bir sebebin bulunup bulunmadığını “kendisi” takdir eder. Kolluğun başka bir makamdan, hakimden veya savcıdan emir veya izin almadan kullanabileceği ender yetkilerden olan durdurma, kötüye kullanılmamalıdır.

a) Kanun, durdurma sebeplerini sınırlayıcı bir şekilde saymıştır (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A/1). Durdurma sebeplerinden birincisi, bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemektir. Ancak polisin tecrübesine göre ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenim çerçevesinde somut bazı olgulara dayanarak takdir yetkisini kullanması ve kişinin bir suç veya kabahat işleyebileceğini öngörmesi söz konusudur.

b) İkinci durdurma sebebi, suç işledikten sonra kaçan failin yakalanması için durdurmadır.

c) Tehlike varsa, polis yetki kazanır. Polisin görevi, yakın ve uzak tehlikeyi önlemektir. Kanun, tehlikeyi önlemek ve bertaraf etmek amacı ile polise durdurma yetkisi tanımıştır. Kanunda kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik bir tehlike olması gerektiği belirtilmiştir (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A/1-Ç) ve tehlikenin halen mevcut veya “muhtemel” bir tehlike

olması gerekliliği dile getirilmiştir. Tehlike, polis hukukunun temel kavramı olduğu için, somut bir hukuk kavramıdır. Tehlike, ceza hukuku açısından da zorunluluk hali ile net bir şekilde açıklanmıştır (TCK md. 25/2).

d) “Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek” de “durdurma sebebi” olarak tanımlanmış ise de, bu sebebin “bir sonuç olduğu”, durdurma için tek başına yetmeyeceği bilinmelidir. Diğer sebeplere dayanarak durdurduktan sonra aranan kişilerden olup olmadığını belirlemek üzere işlem yapılabilirse de, gelişi güzel, her istediğini “acaba aranıyor mu?” diye durdurmak keyfiliğe (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A/2) yol açar. Bu nedenle kişi hakkında bir ihbar varsa veya başka bir somut olguya dayanarak aranan kişi olduğundan şüphelenmek için “makul sebep” oluşmuş ise, o zaman “aranan kişi” olma durumu, durdurma sebebi olabilir.

Durdurma, durdurmaya esas teşkil eden işlemin yapılması için zorunlu olan süre kadar devam eder (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A/4). Kanunda “hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı olan kişileri tespit etmek için” durdurma yetkisi verildiğinden (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A/1), polisin durdurduğu kişinin aranan kişi olup olmadığını belirlemek üzere kimlik sorgulaması yapması belli bir süre alacaktır. Bu süre zarfında kişinin bekletilmesi hukuka uygunsa da, “zorunlu” süreden fazla durdurma (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A/4) hukuka aykırı olur.

1.5.2. Kimlik Sorma

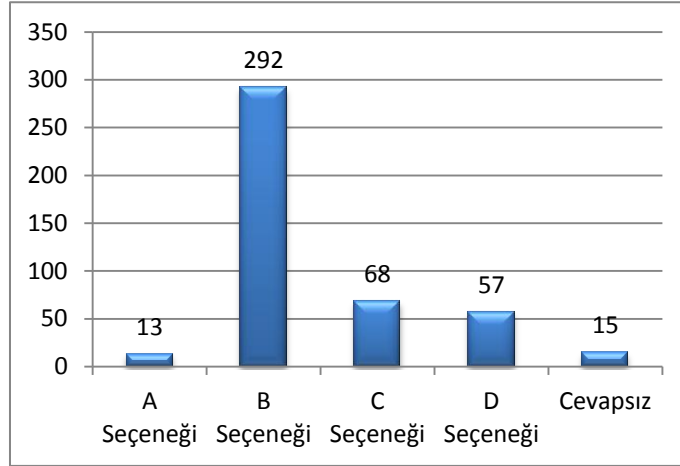
Polis suç işlenmesini önlemek veya işlenmiş suçların faillerini ele geçirmek için kişilerden (kendisinin polis olduğunu gösteren belgeyi ibraz ettikten sonra) kimliğini sorabilir. Bu istem karşısında herkes nüfus cüzdanını, pasaport veya resmi bir belgeyi göstererek kimliğini belirtmek zorundadır (Yaşar, 1997, s. 307). Kimlik sorma yetkisi, kişilerden kim olduklarını belirtmek sureti ile kendilerini tanıtmalarını

istemek demektir. Bu yetkiye, “kimliği öğrenme yetkisi” denir. Çünkü burada kimliğin sorulması değil; kimliğin öğrenilmesi için sorulması öne çıkmaktadır (Derdiman, 2007, s.174).

Polisin kimlik sorma yetkisi, Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4/A maddesinde düzenlenmiştir. Polisin kimlik sorma yetkisi, dar anlamda sadece bir kişinin kimliğini göstermesini istemek şeklinde anlaşılmamalıdır. Bu yetki, geniş anlamda bir kişinin kimliğini göstermesini istemenin yanı sıra, yasal herhangi bir yol ile birisinin kimlik bilgilerini öğrenmek veya çeşitli belgeler üzerinde yapılacak araştırmalar ile kimlik bilgilerine ulaşmak şeklinde anlaşılmalıdır (Sönmez, 2007, s.174).

Katılımcılar genel hatlarıyla ifade edilen bu yetkiye ilişkin ankette vermiş olduğu cevapların değerlendirilmesi aşağıdaki gibidir:

Tablo 15- Kimlik Sormaya İlişkin Yanlış Olan İfade (Anket Soru 25)

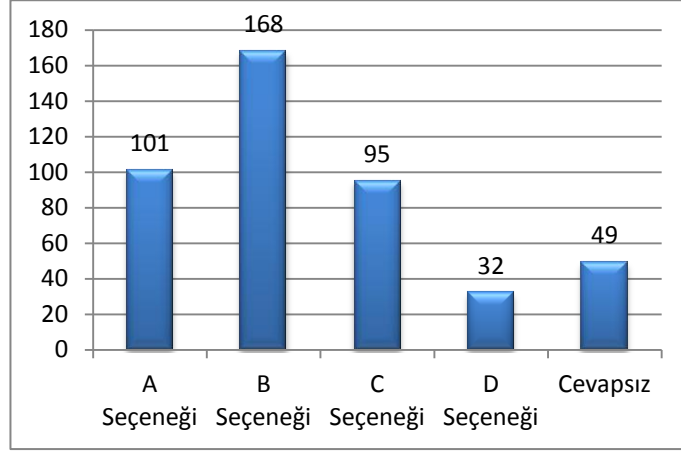

Seçenekler:

- Kendisinin polis olduğunu gösteren belgeyi ibraz etmek zorundadır.
- Kimliği belirlenemeyen kişiler hakim kararı ile gözaltına alınabilir.
- Kimliği ispatlanamayan kişiler gözaltına alınabilir.
- Kimliği ispatlamak hususunda kişilere yardımcı olunur.

Anketteki 25 inci soruda kimlik sorma ile ilgili olarak yanlış ifade sorulmuş, şıklarda tercih edilmesi beklenen ve yanlış olan “kimliği belirlenemeyen kişiler hakim kararıyla gözaltına alınabilir” seçeneği %65 oranında işaretlenmiştir.

Tablo 16- Kullanılan Yetkinin Unsurlarının Bilgisi (Anket Soru 28)

Seçenekler:

I-Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek.

II-Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek.

III-Hakkında yakala emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek.

IV-Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek.

a) Arama

b) Yakalama

c) Durdurma

d) Muhafaza altına alma

Anketteki 28 inci soruda yukarıda belirtilen gerekçelerle polis tarafından hangi yetkinin kullanılabileceği sorulmuş, ancak katılımcıların sadece %21,3'ü doğru olan (c) şıkkını “durdurma” işaretleyebilmiştir.

1.6. Katılımcıların Yakalama, Gözaltı ve İfade Almaya İlişkin Mevzuat Bilgisi

1.6.1. Önleme Yakalaması

Önleme hapsi (önleme yakalaması), suçun veya tehlikenin önlenmesi amacıyla kişi özgürlüğünün yetkililerce geçici olarak kısıtlanmasıdır. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinde önleme yakalaması şöyle tanımlanmıştır: “Kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için, denetim altına alınması gereken kişinin muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasını ifade eder” (Avcı, 2008, s.5). Önleme yakalaması kişinin özgürlüğünün kamu emniyetinin ve kamu düzeninin gereği olarak veya kişinin hayatının mevcut bir tehlikeden korunması için kolluk tarafından kısıtlanmasıdır. İdari yakalama, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde ve kanunun açıkça düzenlendiği durumlarda uygulanabilir (Yenisey, 2007, s. 174).

1.6.2. Adli Yakalama

Polisin yakalama yetkisinin temel dayanağı, Anayasanın 19 uncu maddesi, yani Kişi Hürriyeti ve Güvenliği kenar başlıklı maddesi olmakla beraber, Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 13 üncü ve 17 nci maddeleri ile CMK 90–99 uncu maddelerinde ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Yakalama, hakkında henüz tutuklama kararı bulunmaksızın suç işlediği şüphesi altında bulunan kişinin özgürlüğünün yazılı hukuktaki koşullarla kolluk ve vatandaşlar tarafından kısıtlanması sonucunu doğuran bir ceza muhakemesi işlemidir (Toroslu, 1999, s. 21). Yakalama, kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi

için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasına denir (Gündoğan, 2007, s. 567). Yakalama, bir kimsenin denetim ve gözaltına alınarak hürriyetlerinin geçici olarak sınırlandırılması; bir suç işlemek şüphesi altındaki kişinin yargılama makamı önüne götürülmek üzere özgürlüğünün sınırlandırılmasıdır (Tosun, 1985, s, 685).

Tablo 17- Yakalama Mevzuat Bilgisi (Anket Soru 41)

	Frekans	Yüzde
A	40	9,0
B	137	30,8
C	195	43,8
D	11	2,5
Cevapsız	62	13,9
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler

- a) Nezarethaneye Hakim gelene kadar tekrar konur.
- b) Cumhuriyet Savcısına çıkartılır.
- c) Yetkili Hakim veya mahkemeye çıkartılamıyorsa, en yakın Sulh Ceza Mahkemesine götürülür.
- d) Yetkili Hakim veya Mahkemeye çıkartılamıyorsa, en yakın Ağır Ceza Mahkemesine götürülür.

41 inci soruda hakim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç 24 saat içinde yetkili hakim veya mahkeme önüne çıkartılamıyorsa, aynı süre içerisinde ne yapılacağı sorulmuş, katılımcıların %43,8'i tercih edilmesi beklenen ve doğru olan (c) şıkkında yer alan "Sulh Ceza Hakimi"ni işaretlemiştir. Cevapsız bırakılan

%13.9'luk kesim de dahil edildiğinde katılımcıların %56.2'sinin bilgisinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 18- Yakalanan Kişinin Hakları (Anket Soru 48)

	Frekans	Yüzde
A	371	83,4
B	21	4,7
C	19	4,3
D	5	1,1
Cevapsız	29	6,5
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) Yakalama sonrası.
- b) İfade alma öncesi.
- c) Nezarethaneye konulmadan.
- d) Cumhuriyet Savcılığına alınan ifade sırasında.

48'inci soruda yakalanan kişiye haklarının ilk olarak ne zaman bildirileceği sorulmuş; katılımcılardan %83,4'ü tercih edilmesi beklenen ve doğru olan (a) şıkkında yer alan "yakalama sonrası" şıkkını işaretlemiştir. Cevapsız bırakılan %6.5'lik kesim de dahil edildiğinde katılımcıların %16.6'sının bilgisinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

1.6.3. Gözaltına Alma

Kanun "yakalama" ile "gözaltına alma" işlemlerini birbirinden tamamen ayırmıştır. Artık gözaltına alma, Cumhuriyet Savcılığınca verilen "kararla" olmaktadır (CMK 91/1). Cumhuriyet Savcılığının yakalanan kişinin gözaltına alınmasına karar vermesi iki koşula bağlanmıştır: (a) Gözaltına alma tedbirinin soruşturma yönünden

zorunlu olması ve (b) kişinin “bir suçu işlediğini” düşündürebilecek emarelerin varlığı (CMK 91/2).

Gözaltı süresi soruşturmanın tamamlandığı anda sona erer; Kanunda öngörülen sürelerin dolması beklenmez. Gözaltı süresi “yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç”, yakalama anından itibaren 24 saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz.

Toplu olarak işlenen suçlarda delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle, Cumhuriyet savcısı gözaltı süresini uzatabilir.

Kanunda Cumhuriyet Savcısının her defasında bir günü geçmemek üzere gözaltı süresinin ayrı ayrı kararlar vererek üç gün süre ile uzatılması konusunda yazılı emirler vermesi öngörülmüştür (CMK 91/3).

CMK 250 nci madde kapsamına giren suçlarda yakalananlar için CMK 91/1 de gösterilen 24 saatlik süre 48 saat olarak uygulanır (CMK 251/5). 251. maddenin 5. fıkrasındaki düzenlemeye göre 91/1. fıkraya yapılan atıfla gözaltı süresini uzatma C. savcısının yetkisi dahilindedir. C. savcısı her defasında bir günü geçmemek üzere gözaltı süresini yazılı olarak uzatabilir. 4. günün sonuna kadar yakalanan kişinin hakim önüne çıkması gerekir. Hakim, bu kişiyi de dinleyerek gözaltı süresini yedi güne kadar uzatabilir.

Tutuklama kararı verilemeyen basit suçlardan dolayı yakalanan ve kimliği tespit edilip ifadesi alınarak serbest bırakılacak kişiler ve kimliğin tespiti gereği ile yakalanan kişiler, 24 saati geçmemek üzere polisçe gözaltına alınabilirler (Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu “85-3233” 17, ek m. 2).

Tablo 19- Gözaltı Süresine Yönelik Mevzuat Bilgisi – 1 (Anket Soru 42)

	Frekans	Yüzde
A	33	7,4
B	40	9,0
C	103	23,1
D	243	54,6
Cevapsız	26	5,8
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) İfade alma ile.
- b) Nezarethaneye konulması ile.
- c) Cumhuriyet Savcısına haber verilmesi ile.
- d) Yakalama ile.

42 nci soruda katılımcılara gözaltı süresinin ne zaman başlayacağı sorulmuş, katılımcıların %54,6'sı tercih edilmesi beklenen ve doğru olan (d) şıkkında yer alan "yakalama ile" şıkkını işaretlemiştir. Cevapsız bırakılan %5.8'lik kesim de dahil edildiğinde, katılımcıların %45.4'ünün bilgisinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 20- Gözaltı Süresine Yönelik Mevzuat Bilgisi – 2 (Anket Soru 43)

	Frekans	Yüzde
A	10	2,2
B	52	11,7
C	329	73,9
D	20	4,5
Cevapsız	34	7,6
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) 6 saatten.
- b) 12 saatten.
- c) 24 saatten.
- d) Gideceği yere göre Cumhuriyet Savcısı belirler.

43 nc soruda katılımcılara yakalanan kişinin yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu srenin kaç saatten fazla olamayacağı sorulmuş, katılımcıların %73,9'u tercih edilmesi beklenen ve doğru olan (c) şikkında yer alan "24 saatten" şikkını işaretlemiştir. Cevapsız bırakılan %7.6'lık kesim de dahil edildiğinde, katılımcıların %26.1'inin bilgisinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

1.6.4. İfade Alma

İfade alma, işlendiğinden şüphe edilen fiil bildirilip, susma ve müdafiden yararlanma hakkı ile şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılarak ve eldeki bilgi veya bulgulardan yararlanılarak, suç işlediği şüphesi altında bulunan kişilerin kolluk kuvveti tarafından dinlenmesi ve tutanağa geçirilmesi işlemine denmektedir. Kısaca olay ile ilgili bilgi toplamaktır.

Türk polisine ifade alma yetkisi tanıyan kanunlardan bir tanesi de Polis Vazife ve Selahiyet Kanunudur. Bu Kanuna göre: "Polis, yaptığı tahkikat esnasında ifadelerine müracaat lazım gelen kimseleri çağırır ve kendilerine lüzumu olan şeyleri sorar".

İfade verenin ve sanığın beyanı zgr iradesine dayanmalıdır. Avrupa Birliği uyum sürecinde ifade alma konusunda bazı yasaklamalar getirilmiştir. Bunlar, kötü davranma, zorla ilaç verme, işkence, yorma, aldatma, bedensel cebir ve şiddette bulunma, bazı araçlar uygulama, kanuna aykırı menfaat vaadinde bulunmadır.

Tablo 21- İfade Almaya İlişkin Mevzuat Bilgisi-1 (Anket Soru 46)

	Frekans	Yüzde
A	169	38,0
B	9	2,0
C	220	49,4
D	19	4,3
Cevapsız	28	6,3
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) Avukat.
- b) Müdahil.
- c) Müdafî.
- d) Vekil.

46 ncı soruda katılımcılara ceza muhakemesinde şüpheli veya sanığın ifadesinin alınması sırasında hazırda bulunup hukuki yardımda bulunan kişinin kim olduğu sorulmuş, ankete katılanların %49,4'ü tercih edilmesi beklenen ve doğru olan (c) şıkkında yer alan "müdafî" şıkkını işaretlemiştir. Cevapsız bırakılan %6.3'lük kesim de dahil edildiğinde, katılımcıların %50.6'sının bilgisinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 22- İfade Almaya İlişkin Mevzuat Bilgisi-2 (Anket Soru 47)

	Frekans	Yüzde
A	169	38,0
B	9	2,0
C	220	49,4
D	19	4,3
Cevapsız	28	6,3
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) Sorgu.
- b) İfade alma.
- c) Gözlem altına alma.
- d) Bilgi alma.

47 inci soruda katılımcılara şüphelinin Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenilmesi işlemine ne ad verildiği sorulmuş, katılımcıların yalnızca %2'si tercih edilmesi beklenen ve doğru olan (b) şıkkında yer alan ifade alma şıkkını işaretlemiştir

1.6.5. Önleme Araması

Önleme araması suç işlenmeden önce söz konusu olan bir arama olduğundan, suça ilişkin bir durum olan şüphe, burada söz konusu değildir. Bu nedenle, önleme araması için ön şart, aramanın makul ve kabul edilebilir bir sebebinin olmasıdır. Makul sebep, aramanın yapılacağı zaman, yer ve ilgili kişinin veya onunla birlikte olanların davranış, tutum ve biçimleri, kolluk memurunun taşındığından şüphe ettiği eşyanın niteliği gibi sebepler göz önünde tutularak belirlenmektedir. Tehlike, yukarıda belirtildiği gibi, hayali ve sübjektif olgulara değil, somut olgulara bağlanmalıdır. Örneğin, "her yıl takvime bağlanmış olan önemli günlerde olay oluyor" şeklinde bir yaklaşımdan ziyade, yapılan istihbari çalışmalar, çevre araştırmaları, halkın olağan olmayan seyahatleri veya nüfus akımları belgelerle ispatlanmalıdır. Suçların işlenmesinin kuvvetle muhtemel olduğu gerçeğinden hareketle, alınması gereken tedbirler yetkili merciye takdim edilmelidir.

Önleme aramasının amacı, tehlike yaratan bir eşyanın ele geçirilmesi dolayısıyla, kamu emniyetinin ve kamu düzeninin sağlanmasıdır. Örneğin kolluk, gece vakti bir evin penceresinden duman tüttüğünü gördüğünde, kapıyı zorlayarak içeri girebilir, sarhoş olarak yol kenarında yatan bir kişinin üzerini arayarak kimliğini tespit etmeye çalışabilir (Kunter, Yenisey 2005, s. 670). Önleme aramasında amaç,

kamu düzeni, milli güvenlik, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerine yönelebilecek bir tehlikenin önlenmesidir. Fakat bu tehlikenin soyut değil, somut ve öngörülebilir olması gerekir. Bu somut ve muhtemel tehlikenin yok edilmesi amacıyla kişilerin üzerinde, eşyasında ve araçlarında silah, patlayıcı madde gibi suç unsurları ve kendisi suç unsuru oluşturmamakla birlikte, duruma göre suç işlenmekte kullanılabilecek (pet şişe, bozuk para, cep telefonu, radyo ve çakmak gibi) eşyanın varlığı araştırılmaktadır (Eryılmaz, 2006, s. 216).

Anketteki 30, 31, 32, 33 ve 34 üncü sorular ile ankete cevap verenlerin önleme araması konusundaki yasal mevzuat bilgisi ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo 23- Önleme Araması Mevzuat Bilgisi -1 (Anket Soru 30)

	Frekans	Yüzde
A	38	8,5
B	82	18,4
C	68	15,3
D	225	50,6
Cevapsız	32	7,2
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) Sivil hava meydanlarına giren çıkanlara.
- b) Kamu binalarına giren çıkanlara.
- c) Sınır kapılarına giren çıkanlara.
- d) Toplu taşıma araçlarında.

30 uncu soruda önleme araması kararı alınması gereken durum sorulmuş ve katılımcılardan %50,6'sı tercih edilmesi beklenen ve (d) şıkkında yer alan "toplu taşıma araçları" şıkkını işaretlemiştir. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğine göre

diğer seçeneklerde yer alan yerlere, karar gerekmemesine rağmen, farklı oranda neredeyse katılımcılardan yarıya yakını tarafından işaretlenmiştir.

Tablo 24- Önleme Araması Mevzuat Bilgisi -2 (Anket Soru 31)

	Frekans	Yüzde
A	38	8,5
B	82	18,4
C	65	14,6
D	240	53,9
Cevapsız	20	4,5
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) Asliye Ceza Hakimi
- b) Cumhuriyet Savcısı
- c) Mülki İdare Amiri
- d) Sulh Ceza Hakimi

31 inci soruda önleme araması kararı verme yetkisinin kimde olduğu sorulmuş ve katılımcılardan %53,9'u tercih edilmesi beklenen ve doğru olan (d) şıkkında yer alan "Sulh Ceza Hakimini" işaretlemiştir. Cevapsız bırakılan %4.5'lik kesim de dahil edildiğinde, katılımcıların %46.1'inin bilgisinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 25- Önleme Araması Mevzuat Bilgisi -3 (Anket Soru 32)

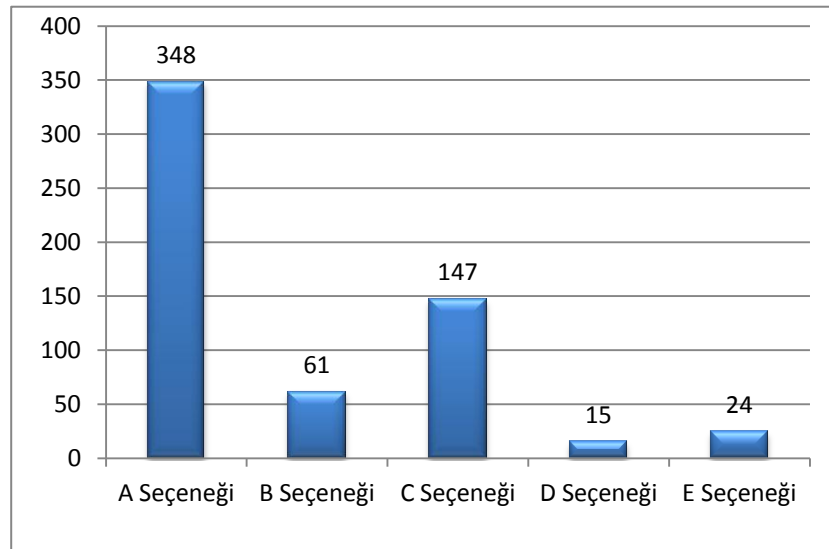
	Frekans	Yüzde
A	147	33,0
B	176	39,6
C	85	19,1
D	21	4,7
Cevapsız	16	3,6
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) O yerin en Üst kolluk amiri
- b) Cumhuriyet Savcısı
- c) Mülki İdare Amiri
- d) Sulh Ceza Hakimi

32 nci soruda gecikmesinde sakınca bulunan hallerde önleme araması emrini verme yetkisinin kimde olduğu sorulmuş ve katılımcılardan %19,1'i tercih edilmesi beklenen ve (c) şıkkında yer alan "Mülki İdare Amirini" işaretlemiştir. Cevapsız bırakılan %3.6'lık kesim de dahil edildiğinde, katılımcıların %81.97'sinin bilgisinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 26- Önleme Araması Mevzuat Bilgisi -4 (Anket Soru 33)

Seçenekler:

- a-) Konutta.
- b-) Yerleşim yerlerinde.
- c-) Kamuya açık olmayan iş yerlerinde ve eklentilerinde.
- d-) Konser, festival yapılan yerde.
- e-) Toplu taşıma araçlarında.

33 üncü soruda önleme araması yapılamayacak yerler sorulmuş ve katılımcılardan 348 kişi beklenen ve (a) şıkkında yer alan “konutta” seçeneğini işaretlemiştir. Ancak dikkati çeken husus (b) ve (c) seçeneklerinde belirtilen yerlerde de önleme araması yapılamaz iken, tercih edilmesi oranı (a) şıkkı kadar olmamıştır.

Tablo 27- Önleme Araması Mevzuat Bilgisi-5 (Anket Soru 34)

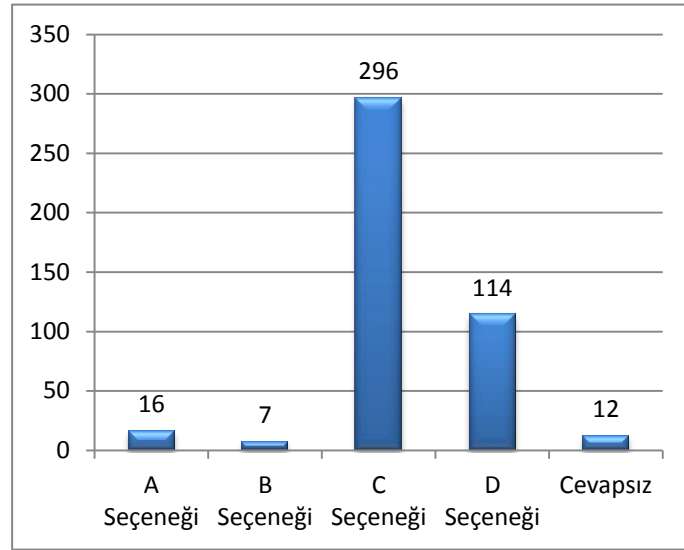
	Frekans	Yüzde
A	114	25,6
B	27	6,1
C	44	9,9
D	214	48,1
Cevapsız	46	10,3
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) Milli güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması.
- b) Suç işlenmesinin önlenmesi.
- c) Taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silah, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti.
- d) Bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklanan, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması için.

34 üncü soruda önleme aramasının kapsamı içinde olmayan hal sorulmuş ve katılımcıların %48'i adli aramanın kapsamına giren tercih edilmesi beklenen (d) seçeneğini işaretlemiştir. Söz konusu ankete verilen cevaplar incelendiğinde, cevapsızların dahil olduğu %10'luk bölüm de dahil edilirse, katılımcıların %51,9'unun adli arama ve önleme araması arasındaki farkın bilinmediği değerlendirilmektedir.

Tablo 28- Aramaya İlişkin Tutum (Anket Soru 27)

Seçenekler:

- a) Hakim kararıyla.
- b)Gecikmesinde sakınca varsa, Cumhuriyet Savcısının yazılı emri ile.
- c)Giysilerden herhangi birini çıkartmadan sıvazlayarak silah kontrolü yapılabilir ve kimlik kontrolü yapılabilir.
- d) Hepsi.

Anketteki 27 nci soru ile “devriye görevi ifa ederken hareketlerinden şüphe ettiğiniz bir şahsı nasıl arayabilirsiniz?” şeklinde soru sorularak, ankete cevap verenlerin arama konusundaki yasal mevzuat bilgisi ölçülmeye çalışılmıştır. Bu soruda şıkların hepsine göre arama yapılabileceğinden, beklenen cevap (d) şıkkıdır. Ancak bu şıkkı tercih edenlerin oranı %25,6'dır.

Polisin sahip olduğu görev ve yetkileri büyük ölçüde kişilerin hak ve özgürlükleriyle doğrudan ilgilidir. Toplum polisten görevlerini olayları doğru değerlendirerek kanunlara uygun olarak yapmasını beklemektedir. Katılımcıların ankette temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilere ilişkin teorik bilgileri vermiş olduğu cevaplar değerlendirildiğinde, aşağıdaki hususları ifade etmek yanlış olmayacaktır.

1-. Katılımcıların araştırmada silah kullanma yetkisi veren, polisin görev ve yetkileri düzenleyen temel kanun niteliğindeki Polis Vazife ve Selahiyet Kanunundaki kanun maddesi düzeyinde bilgisi oldukça yüksek iken, yetki veren diğer mevzuat konusunda bilgisinin aynı düzeyde olmadığı görülmüştür.

2- Zor kullanma yetkisi konusunda sadece iki adet mevzuat bilgisi sorulmuştur. Özellikle anketin 8 inci sorusunda bireysel zor kullanmaya ilişkin yanlış ifade sorulmuş ve ankete katılanların toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlardaki zor kullanmayla karıştırdıkları görülmüştür.

3- Polisin zor kullanmada tatbik edeceği maddi gücün neler olduğunu bildiği görülmüştür.

4- Zor kullanma yetkisi kapsamındaki silah kullanma ile meşru müdafaa sırasındaki silah kullanmanın şartlarının iyi anlaşılması veya karıştırıldığı görülmüştür.

5- Polis, suç işlenmesini önlemek veya işlenmiş suçların faillerini ele geçirmek için veya Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 4A maddesinde belirtilen diğer amaçlarla kimlik sorabilir. Ancak ankette bu yetkinin hangi hallerde kullanılacağı konusundaki bilginin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

6- Polisin başka bir makamdan, hakimden veya savcıdan emir veya izin almadan kullanabileceği ender yetkilerden olan durdurma konusunda mevzuat bilgisinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Çünkü Polisin bir kişinin kimliğini sorabilmesi için, “makul bir sebep” olmalıdır. Yürüyen kişi “sebepsiz” durdurulamaz.

7- Arama bir koruma önlemi olup, ceza muhakemesinde yargılama işleminin amacına ulaşabilmesi için yapılan bir işlemdir. Arama işlemi, kişi hak ve özgürlükleri, konut dokunulmazlığı, mülkiyet hakkı ile bağlantılı olduğundan, Anayasa ve diğer yasalarda kullanılmasıyla ilgili olarak ayrıntılı hükümlere yer verilmesine karşın, ankete katılanların bu konudaki bilgisi yetersiz düzeydedir.

8- Gözaltına alma veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce hakim kararı olmaksızın kişinin özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınması olarak bilinen yakalama ile gözaltı ve muhafaza altına alma konusunda ankete katılanların bilgisinin benzer şekilde yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür.

9- Şüphelinin kolluk görevlileri veya Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesi şeklinde tabir edilen ifade alma konusundaki bilgi seviyesi de yeterli düzeyde görülmemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

POLİSİN TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ KISITLAYAN YETKİLERİ KULLANMASINDAKİ SORUNLAR

Bilindiği üzere, güvenlik faaliyetlerinin felsefi temellerini 17. Yüzyıl İngiliz filozofu John Locke'un *Toplum Sözleşmesi* nde bulmak mümkündür. Locke'un düşüncesine göre, insanlar doğal yaşamda özgür ve eşittir; doğanın nimetlerini eşit olarak paylaşıyorlardı. Ancak, bir sorun vardı. İnsan, kendi değerlerine (haklarına) bir saldırı (el atma) ile karşılaştığında, bu defa karşısındakini yargılama hakkını da kendisi kullanmak durumunda kalıyordu. Üstelik yasa niteliği taşıyan objektif kurallar da yoktu. Locke, bu durumda bir siyasal toplumda mutlaka yasalar, yargıçlar ve kolluk gücü olması gerektiği kanaatine varıyordu (Akad & Dinçkol, 2000, s, 105-108).

Siyasal topluluklar, yukarıda açıklandığı gibi, özgürlükleri daha iyi muhafaza edebilmek için duyulan güvenlik ihtiyacından doğmuştur. O halde devlet, kişi özgürlüklerini korumak ve kişi güvenliğini sağlamak için vardır ve bu amaçla devlet görevlileri yetki kullanırlar. İşte kolluk yetkisi de toplumun güvenlik ihtiyacının bir sonucudur (Kleinig, 1999, s. 12-13). Ancak kamu yararına kullanılması gereken bu yetkiyi "iyi"yi isteyerek "doğru" bir şekilde kullanabilmek kolluk görevlisi için her zaman mümkün olamamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi Kuçuradi, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "Görevlerini yerine getirirken bir polis, hiçbir zaman akla uygun (makul, reasonable) olandan daha fazla zor kullanamaz' deniyor. İşte o belirli durumda 'makul' olanı bulabilmek, bir değerlendirme yapmayı ve de bunu bir anda yapmayı gerektiriyor" (Kuçuradi, 2002, s. 50).

Polisin yaşadığı her olay tek ve eşsizdir. Başka bir ifadeyle, o anı meydana getiren koşullar bir daha asla olmayacaktır. O halde her durumda polis bir karar alırken değerlendirme yapacaktır. Bu değerlendirmeyi doğru yapabilmesi ve değer koruyabilmesi, en azından harcamaması için, doğru değerlendirmeyi öğrenmesi, iyiyi istemesi, böylece de doğru eylemde bulunması gerekmektedir.

Çünkü Kuçuradi'ye göre "kişiler normlara göre davranmaya zorlanabilir, ama değer koruyucu şekilde istemeye ve eylemde bulunmaya zorlanamazlar. Ancak bu kişiler değer koruyarak eylemde bulunma istemesini oluşturacak şekilde eğitilebilirler ve yaşamda (bu arada meslek yaşamlarında da) böyle eylemde bulunabilmek için gerekli olan felsefi değer bilgisiyle donatılabilirler. Çünkü böyle bir isteme ve bilgi (felsefenin bir alanı olarak etik bilgisi), eylemde bulunulacak durumun bilgisiyle birlikte belirli, gerçek, tek tek durumlarda değer koruyucu ya da en az harcamacı şekilde eylemde bulunabilmenin asgari koşullarıdır"(Kuçuradi, 2001, s.5).

Kuçuradi aynı şeyin kimilerince değerli, kimilerince değersiz nitelendirilmesinin temelinde üç farklı değerlendirme tarzının bulunduğunu söyleyerek, bunları "değer atfetme", "değer biçme" ve "doğru değerlendirme" olarak adlandırır. "Değer atfetme' de kendisine değer atfedilen şey, değer atfedenle olan özel ilgisi nedeniyle "değerli" görülmektedir... değeri söz konusu edilen şey, kendi dışında olan bir nedenden dolayı değerli ya da değersiz görülmektedir" (Kuçuradi 1998a, s. 30). Değer atfetmede, bir şeyin değerli olmasıyla önemli olması birbirine karıştırılmakta; değer atfetme durumunda söz konusu olan değer, atfedilen şeyin değerli ya da değersiz olması değil, o şeyin birileri için önemli ya da önemsiz olmasıdır (Kuçuradi 1998a, s, 26).

"Değer biçme" de söz konusu olan "değerlendirilmesi yapılan şeyin değerini göstermek değil, o şeyi geçerli ilkeler, kurallar, normlar, standartlar, modalar, ölçüler bakımından –bunlara göre– nitelendirmektir (Kuçuradi 1998a, s. 28). Geçerlikte olan ilkeler, normlar, kurallar, standartlar, modalar hem çağdan çağa hem de toplumdan

topluma değiştiğinden, belirli bir zamanda belli bir toplumda geçerli olan değer yargıları, gerek bir başka toplumda gerekse aynı toplumda bir başka çağda farklı olacağından, aynı şeye biçilen değer de farklı olacaktır. Değerlendirme yaptığını sanan pek çok kişi değerlendirilmesi söz konusu olan şeye geçerlikte olan ve yüklemleri iyi-kötü, güzel-çirkin, faydalı-zararlı, doğru-yanlış, sevap-günah vb. sıfatlar olan değer yargılarına göre değer biçmektedir veya herkesten bunlara göre değer bimesi beklenmektedir (Kuçuradi, 1998a, s, 29).

“Doğru değerlendirme” “değerlendirilmesi yapılan şeyin yapı özelliği olan değerini görmek, yani onu anlamak ve kendi alanındaki yerini bulmaktır” (Kuçuradi, 1998a, s. 30). Bir olayın, bir insanın, bir eserin doğru değerlendirilebilmesi, onun bir bütün olarak ve olanaklı olduğu ölçüde çok yanıyla, bir bütün olarak özelliğinin kavranmasına bağlıdır.

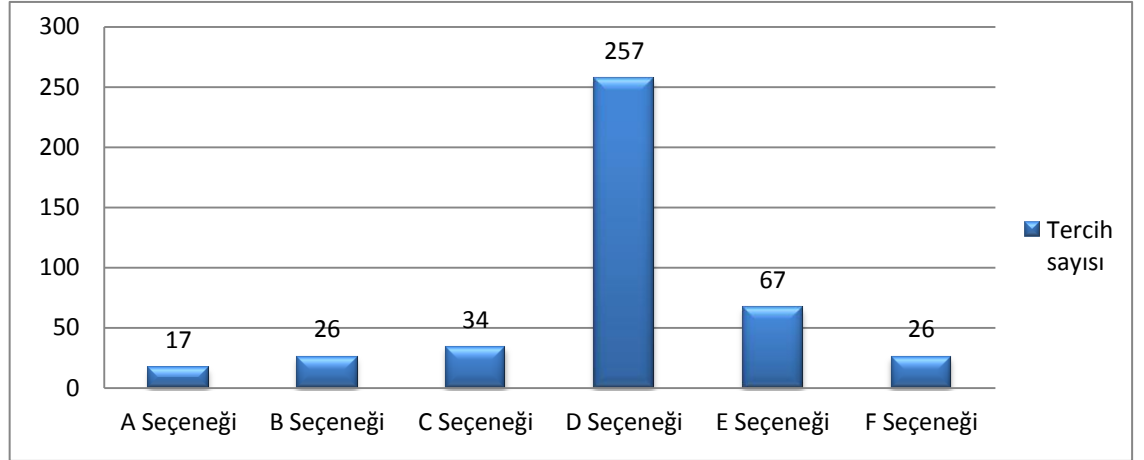
Doğru değerlendirmede bulunmak, kanaatimizce polis için çok önemlidir. Çünkü insan hak ve özgürlüklerinin rahatça kullanılabileceği bir kamu düzenini sağlamak için görev yapar. Zira her bireyin kendi güvenliğini sağlama yetkisi yoktur. Oysa polis bu konuda belki de tek yetkili birimdir. Bu nedenle onun yapacağı bir ihlal diğerlerinden daha zararlı sonuçlara sebep olmaktadır.

Doğru değerlendirme yapabilmesi için kişinin sahip olduğu bilgi ve yaşadıklarındaki belirleyiciler etkindir. Bu bilgiye sahip değilse, kimi zaman görevle ilgili tanınan bu yetkileri her zaman kullanabileceğini düşünür. Halbuki bu yetkiler, şartları oluştuğunda ve aynı zamanda ölçülü olarak kullanılabilen yetkililerdir. Kimi zaman da, bilmesine karşın o anda uygun çözümü bulamamaktadır.

Nitekim bu araştırmada özellikle silah kullanma, zor kullanma yetkisi, durdurma ve kimlik sorma ve yakalama gibi yetkilerin kullanılması sırasında polisin değerlendirme sorununa ilişkin bazı tespitler elde edilmiştir.

2.1. Katılımcıların Silah Kullanma Konusundaki Değerlendirme Sorunu

Tablo 29- Bıçaklı Saldırgana Yapılacak Müdahale (Anket Soru 11)

Durum - Bir şahıs elinde bıçakla eşini sokakta bıçaklamaktadır. Özel Harekat Biriminin bulunduğu yere gelmesi vakit alacak. Polis müdahale etmek isteyince, şahıs eşini öldürmekle tehdit edip eşini bıçakla yaralamaktadır. Böyle bir durumda öncelik sırasına göre hareket tarzınızı yukarıda bulunan seçenekleri dikkate alarak şıkları sıralayınız.

Seçenekler:

- Cumhuriyet Savcısına haber veririm ve alacağım talimata göre hareket ederim.
- Amirimin vereceği talimata göre hareket ederim.
- Şahıs elinde bıçakla eşini yaraladığından X şahsa yönelik doğrudan silah kullanırım
- Kadının hayatını kurtarmayı amaçladığımdan, ikna etmeye çalışırım.
- X şahsı silah kullanmadan en az zararla etkisiz hale getirmeye çalışırım.

Anketteki 11 inci soru ile durum karşısında mevcut mevzuat bilgileriyle nasıl bir değerlendirme yapacakları öğrenilmeye çalışılmıştır. Çünkü böyle bir problemle bir kişi, belirli bir anda, belirli bir durumda karşılaştığında, kısa zamanda bulunduğu çözümün ne olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. En çok tercih edilen seçenek "kadının

hayatını kurtarmayı amaçladığımdan ikna etmeye çalışırım” olmuştur. İkinci tercih edilen seçenek ise “silah kullanmadan en az zararlar etkisiz hale getirmeye çalışmak”, üçüncü tercih ise “silah kullanırım” seçeneği olmuştur. “Amirimin talimatına göre hareket ederim” seçeneği dördüncü tercih olmakla birlikte, kesinlikle silah kullanmamı tercih edenlerin sayısına eşittir. Elbette ki silah kullanmaya karar vermek zor olduğu kadar, kullanım sonrasında polis gereke adli gerekse idari soruşturma geçirmesi muhtemeldir. Söz konusu olayda silah kullanmanın şartlarının hukuken neredeyse olduğu bu durumda ikna etmeye çalışmak, kullanmaktan imtina etmek veya yapılacak müdahalelerde amir veya Cumhuriyet Savcısının talimatını sormak düşündürücüdür. Nitekim ankette yer alan 12 nci soru bunun cevabını verir niteliktedir.

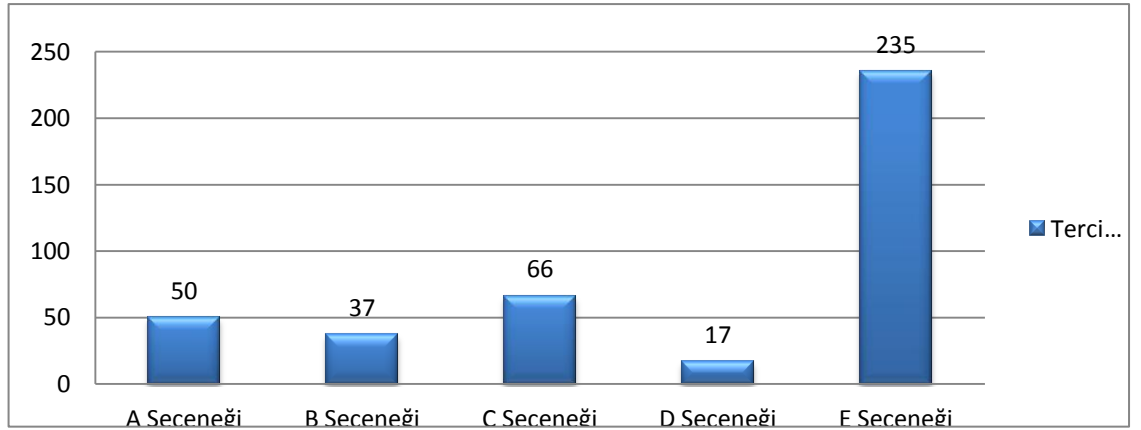
Tablo 30- Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru 9) Bıçaklama Yaralama Olayına İlişkin Tutumları (Anket Soru 11)

11. Soru Seçeneklerinin Tercih Sırasına Göre Durumu	9. Soruya A Cevabını Verenler	
	N	(%)
A Seçeneği	16	%4
B Seçeneği	23	%6
C Seçeneği	32	%8
D Seçeneği	243	%59
E Seçeneği	63	%15
F Seçeneği	22	%5
Boş	11	%3
TOPLAM	410	%100

Anketin 9 uncu sorusunda polis zor ve silah kullanma yetkisini verenlerin 11 inci sorudaki dağılımı incelendiğinde; silah kullanma yetkisi ve kanun maddesini doğru bilen 410 kişi en çok (d) şıkkı olan “Kadının hayatını kurtarmayı amaçladığımdan ikna etmeye çalışmak” ve ikinci tercih olarak “şahsı silah kullanmadan en az zararlar etkisiz hale getirmeye çalışmak” olmuştur. “Silah

kullanırım” seçeneği üçüncü tercih olarak gözükmektedir. Oysa Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 16 ncı maddesi incelendiğinde, başkasına yönelik bir saldırı anında da silah kullanma yetkisinin bulunduğu görülmektedir. Elbette ki hangi aracı kullanacağını, o an durum değerlendirmesi yaparak kolluk kendisi tayin edecektir. Tarafımızdan dikkati çekilecek husus, kanuni olarak silah kullanma imkânı olduğu vakalarda, böyle bir seçeneğin yeterince dikkate alınmadığıdır. Bu durumda ya kanunun madde numarasını bilmekle yetinilip içeriği yeterince bilinmemekte ya da bilinmesine karşın başka faktörler sebebiyle tercih edilmemektedir.

Tablo 31- Bıçaklı Saldırgan Olayında Silah Kullanıp Kullanmama Konusunda Belirleyici Hususlar. (Anket Soru 12)

Seçenekler:

- Amirin talimatı.
- X şahsı yaralamam veya öldürmem halinde cezaevine girebilirim.
- Yanlışlıkla kadını yaralamam veya öldürmem halinde cezaevine girebilirim.
- İyi nişan alan birisi değilim.
- Adamın eşine yönelik bıçakla yapmış olduğu darbelerin hayati tehlikeye yol açıp açmaması.

Anketin 12 nci sorusunda X şahıs elinde bıçakla eşini bıçaklamaktadır. Özel Harekât Biriminin bulunduğunuz yere gelmesi vakit alacaktır. Polis müdahale etmek isteyince eşini öldürmekle tehdit etmekte ve eşini bıçakla yaralamakta olduğu olayda silah kullanıp kullanmama konusunda yukarıdaki hususlardan hangisinin belirleyici olduğu sorulmuştur. Burada şıkların doğru ya da yanlış olmasından ziyade, kişinin

karar sürecini etkileyen hususlar anlaşılmaya çalışılmıştır. En fazla tercih edilen seçenek “bıçakla yapılan yaralamanın hayati tehlikeye yol açıp açmadığı”, “kadını yaralamam veya öldürmem halinde cezaevine girmesi” ikinci en çok edilen tercih olmuştur. “Amirimin talimatı” üçüncü tercih ile “bıçakla yaralayan şahsı yaralamam veya öldürmem halinde cezaevine girebilirim” seçeneği dördüncü sırada tercih edilmiştir. İyi nişan almamak en son tercih edilen seçenek olmakla birlikte önemli bir husustur. Burada yaralamanın hayati tehlikeye yol açıp açmadığı en çok tercih edilen ve doğru bir seçenek gibi gözükse de, değerlendirme sırasında bunun tespitinin nasıl olması gerektiğini eğitimcilerin dikkate alması gerekir. Aslında 11 inci soruya “silah kullanırım” seçeneğini ilk tercih edenlerin sayısının düşüklüğü dikkate alındığında, silah kullanıp kullanmama konusunda bu sorudaki belirleyici hususların önemli bir etken olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 32- Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru 9) Silah Kullanma Konusundaki Belirleyici Hususları (Anket Soru 12)

12. Soru Seçeneklerinin Tercih Sırasına Göre Durumu	9. Soruya A Cevabını Verenler	
	N	(%)
A Seçeneği	49	%12
B Seçeneği	29	%7
C Seçeneği	60	%15
D Seçeneği	16	%4
E Seçeneği	226	%55
Boş	30	%7
TOPLAM	410	%100

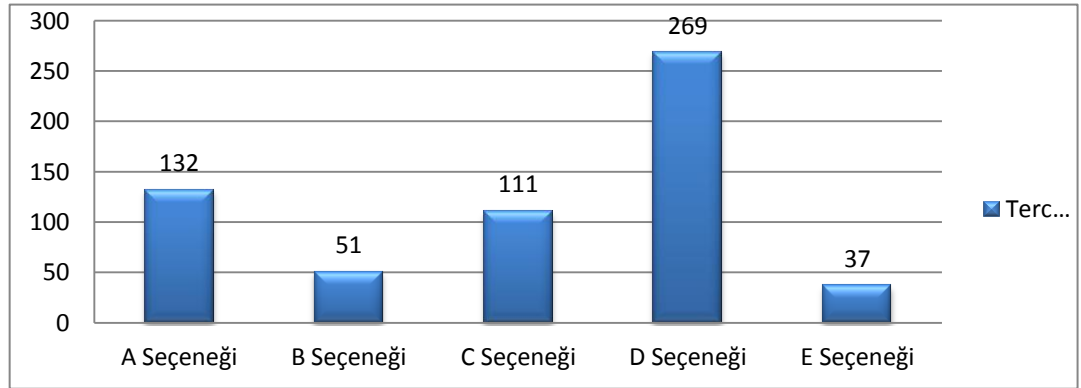
Seçenekler:

- a) Amirin talimatı.
- b) X şahsı yaralamam veya öldürmem halinde cezaevine girebilirim.
- c) Yanlışlıkla kadını yaralamam veya öldürmem halinde cezaevine girebilirim.
- d) İyi nişan alan birisi değilim.
- e) Adamın eşine yönelik bıçakla yapmış olduğu darbelerin hayati tehlikeye yol açıp açmaması.

Silah kullanma yetkisini hangi kanunun ve maddesinin düzenlediği sorusuna doğru cevap verenlerin, anketin 12 nci sorusunda ifade edilen silah kullanmama

konusunda hangi hususların belirleyici olacağı konusunda en çok “bıçak darbesinin öldürücü olup olmadığı” seçeneği işaretlenmiştir. İkinci olarak “kadının ölmesi halinde cezaevine girmesi”, üçüncü olarak “amirin talimatı” ve son olarak da “iyi nişancı olmaması” işaretlenmiştir. Unutulmamalıdır ki o an silah kullanabilmesine Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 16 ncı maddesi olanak sağlamaktadır. Fakat eğitimcilerin kanaatimizce ele alması gereken husus, yaraların hayati tehlikeye yol açıp açmadığının doğru değerlendirme sürecinde polisler tarafından nasıl anlaşılacağı ile diğer seçeneklerin de azımsanmayacak kadar tercih edilmesidir. Diğer taraftan, bu tablodan da anlaşılacağı üzere, sadece mevzuat bilgisi yetersiz kişiler için değil; aynı zamanda silah kullanma mevzuatını bilen kişiler için de silah kullanma konusunda başka belirleyici hususların önemli bir etken olduğu ve geçerliliğini koruduğu görülmektedir.

Tablo 33- Banka Soygununda İmtina Edilecek Müdahale Çeşitleri (Anket Soru 13)

Seçenekler:

- Araca ve güzergâha ilişkin bilgileri anons ederim.
- Aracın durması için megafonla ikaz ederim.
- Araç durmuyor ise, aracın durması için tekerleklere ateş ederim.
- Kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş ederim.
- Hiçbirini uygulamam.

Durum – Bir banka soygunu olduğuna ilişkin bir ihbar gelir ve ekibiniz olay yerine çok yakındır. Olay yerine geldiğinizde, yüzleri maskeli kişilerin bankadan çıkarak kırmızı bir arabayla uzaklaşmaya çalıştığını görürsünüz. Bir müddet takip ettikten sonra soygunculardan biri arabadan atlayarak uzaklaşmaya çalışır. Kendisinde silah olup olmadığını bilmiyorsunuz. Bu durumda uygulamadan imtina edeceğiniz seçenek hangisidir? Anketteki 13 üncü soru ile değerlendirme yaparken, özellikle silah kullanma konusunda yetki veren düzenlemenin bilginin ölçülmesi amaçlanmaktadır. En çok imtina edilen seçenek, “kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş etmek”, ikincisi ise “güzergaha ilişkin bilgileri anons ederim” ve üçüncüsü de “araç durmuyor ise tekerlerine ateş etmek” olmuştur.

Tablo 34- Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru 9) Banka Soygununa Karışmış Kaçan Araç/Şahsa Yapacakları Müdahale İlişkin Tutum (Anket Soru 13)

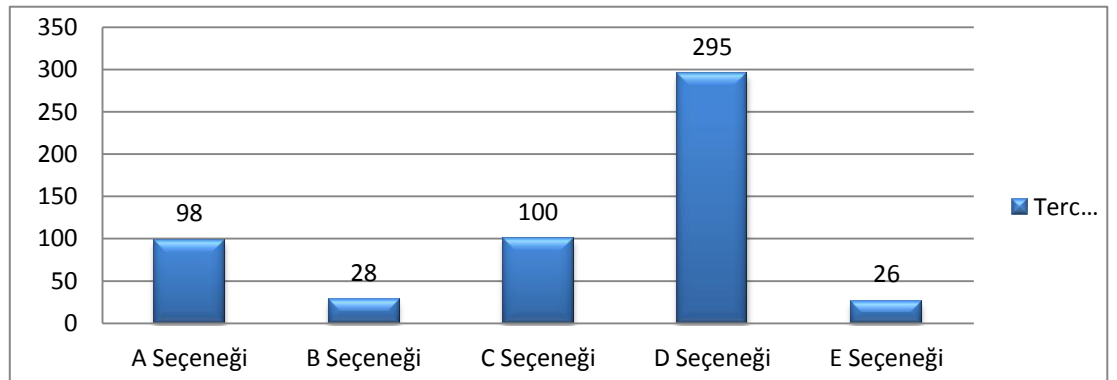
13. SORUYA VERİLEN CEVAPLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDE
A Seçeneği	70	%17
B Seçeneği	10	%3
C Seçeneği	22	%5
D Seçeneği	172	%42
E Seçeneği	25	%6
C-D Seçenekleri	45	%11

Seçenekler:

- Araca ve güzergâha ilişkin bilgileri anons ederim.
- Aracın durması için megafonla ikaz ederim.
- Araç durmuyor ise aracın durması için tekerleklere ateş ederim.
- Kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş ederim.
- Hiçbiri.

Silah kullanma yetkisini hangi kanunun ve maddesinin düzenlediği sorusuna doğru cevap verenlerin anketin 13 üncü sorusunda ifade edilen durumda imtina edecekleri müdahale çeşidi sorulmuş ve kendisinde silah olup olmadığını bilmedikleri ve soyguna karışan ve kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş etmekten katılımcıların büyük çoğunluğunun imtina edeceği; ikinci olarak da anons yapmaktan yana tutum sergilediği görülmüştür. Diğer taraftan söz konusu seçeneklerde işaretleme konusunda sınırlama yapılmadığından, birden fazla seçenek işaretleyenler arasında C şıkkında yer alan “Araç durmuyor ise aracın durması için tekerleklere ateş ederim” seçeneğiyle D şıkkında yer alan “Kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş ederim” seçeneğini işaretleyenleri de dikkate aldığımızda, Polisin yakalamayı sağlayacak kadar silah kullanabilmesi konusunda bilgisinin tekrar gözden geçirilmeye ihtiyacı olduğu görülmektedir. Diğer taraftan kaçan araca ve güzergâha ilişkin bilgileri anons etmekten ne için imtina ettiği, mülakat yoluyla anlaşılması gereken bir durum olduğundan, şu aşamada anlamlandırılmamıştır.

Tablo 35- Kontrol Noktasında Kaçan Araca İlişkin İmtina Edilecek Müdahale Çeşitleri (Anket Soru 14)

Seçenekler:

- Araca ve güzergâha ilişkin bilgileri anons ederim.
- Aracın durması için megafonla ikaz ederim.
- Araç durmuyor ise aracın durması için tekerleklere ateş ederim.
- Kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş ederim.
- Hiçbirini uygulamam.

Durum - Kontrol noktasında araçları durdurarak belge kontrolü yapmaktasınız. Bu sırada yaklaşan kırmızı bir araç, birden kontrol noktasında durmadan hızlanarak kaçmaya çalışır. Siz de aracınıza binip aracı yakalamak için takip ediyorsunuz. Bu sırada kaçan araçta bulunan şahıslardan birisi araçtan inerek uzaklaşmaya çalışır. Kendisinde silah olup olmadığını bilmiyorsunuz. Bu durumda uygulamadan imtina edeceğiniz seçenek hangisidir? Anketteki 14 üncü soru ile benzer şekilde değerlendirme yaparken, özellikle silah kullanma konusunda yetki veren düzenlemeye ilişkin bilginin ölçülmesi amaçlanmaktadır. En çok imtina edilen seçenek, “kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş etmek”, ikincisi ise “araç durmuyor ise tekerleklerine ateş etmek” ve üçüncüsü de “güzergaha ilişkin bilgileri anons ederim” olmuştur.

Tablo 36- Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin(Anket Soru 9) Kontrol Noktasından Kaçan Araç/Şahısa Yapacakları Müdahaleye İlişkin Tutum (Anket Soru 14)

14. SORUYA VERİLEN CEVAPLAR	KİŞİ SAYISI	YÜZDE
A Seçeneği	70	%17
B Seçeneği	10	%3
C Seçeneği	18	%4
D Seçeneği	203	%50
E Seçeneği	20	%5
C-D Seçenekleri	63	%16

Seçenekler:

- Araca ve güzergâha ilişkin bilgileri anons ederim.
- Aracın durması için megafonla ikaz ederim.
- Araç durmuyor ise aracın durması için tekerleklerle ateş ederim.
- Kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş ederim.
- Hiçbirini uygulamam.

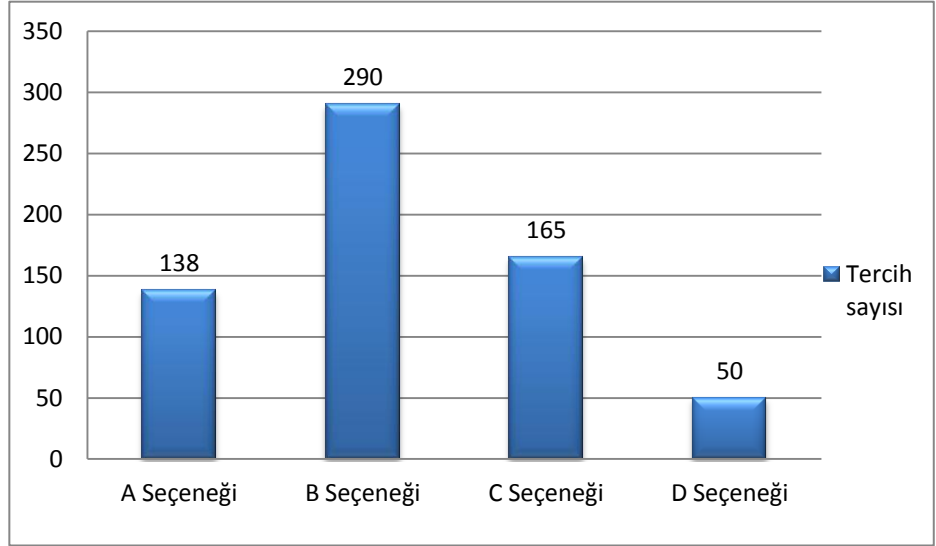
Silah kullanma yetkisini hangi kanunun ve maddesinin düzenlediği sorusuna doğru cevap verenlerin anketin 14 üncü sorusundaki kontrol noktasından kaçan

araca müdahale ederken, hangi tür müdahaleden imtina edecekleri sorulmuş ve kendisinde silah olup olmadığını bilmedikleri ve arabadan inen “kaçan şahsa arkasından yakalamak maksadıyla ateş etmek” ten 13 üncü soruya göre büyük çoğunluğu imtina edeceğini beyan etmiştir. Benzer şekilde bu soruda da sınırlama yapılmadığından, birden fazla seçenek işaretleyenler arasında C şıkkında yer alan “Araç durmuyor ise aracın durması için tekerleklerle ateş ederim” ve D şıkkında yer alan “Kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş ederim” seçeneklerini işaretleyenleri birlikte dikkate aldığımızda silah kullanmama konusunda bir tutum bulunduğu görülmektedir. Benzer şekilde bu soruda da kaçan araca ve güzergaha ilişkin bilgilerin anons etmekten yana tutum sergileyen %17’ lik bir grup bulunmaktadır.

Genel olarak yukarıda ifade edilen örnek durumlar, ankete katılanların mevzuat bilgisiyle birlikte değerlendirildiğinde, özellikle silah kullanma konusunda kanunda belirtilen durumların somut olaylar nezdinde tatbikinde tereddüt yaşadığı görülmektedir. Bazen bilgisi bulunmaması bunda etken iken, bazen de konuya ilişkin bilgisi olmasına rağmen yapmış olduğu değerlendirmede bilgiden hareket etmediği görülmektedir; örneğin silah kullanması halinde cezaevine girme ihtimalinin bulunması veya amirinin talimatına göre hareket edeceğini belirtmesi dikkate alınmalıdır.

2.2. Katılımcıların Zor Kullanma Konusundaki Değerlendirme Sorunu

Tablo 37- Zor Kullanma Tercihi-1 (Anket Soru 15)

Seçenekler:

- Cop kullanırım.
- Biber gazı kullanırım.
- Yardım isterim.
- Silah kullanırım.

Durum - Bir şahsı yakalamaya çalışıyorsunuz ve uzun bir kovalamacadan sonra şahsı çıkmaz bir sokakta sıkıştırarak tek başınıza kaldınız. Aranızda yaklaşık 2-3 metrelik bir mesafe var. Şahıs iri cüsseli, atletik yapılı ve sizden bedenen kuvvetli olduğu görülmektedir. “Teslim ol” demenize rağmen, teslim olmayıp size doğru mücadeleyi de göze alarak kaçma niyetinde olduğunu hissettiniz. Bu durumda ne yaparsınız? Anketteki 15 inci soru ile bu durum karşısında mevcut mevzuat bilgileriyle nasıl bir değerlendirme yapacakları ve zor kullanma aşamalarından olan hangi maddi gücü seçecekleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu soruda şahsın herhangi bir silahı olup olmadığı özellikle belirtilmemiş, sadece kişinin atletik, iri cüsseli olduğu ifadesi ile yetinilmiştir. En çok tercih edilen seçenek sırasıyla “biber gazı”, “yardım istemek”, “cop kullanmak” ve “silah kullanmak” olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 38- Zor ve Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin(Anket Soru 9) İri Cüsseli Şahsa Yönelik Zor Kullanmaya İlişkin Tutum (Anket Soru 15)

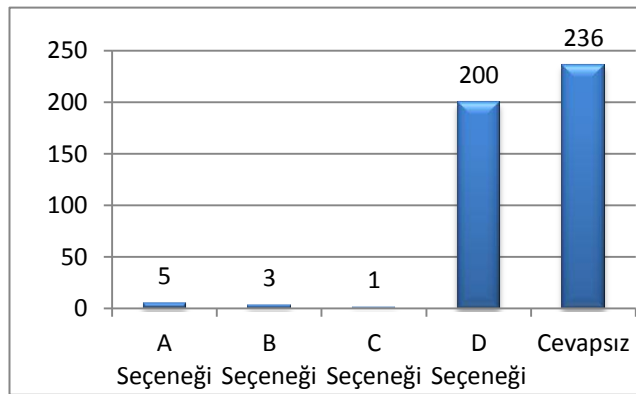
15. SORU SEÇENEKLER	9 SORU (A) SEÇENEĞİ	YÜZDE
	KİŞİ SAYISI	
A Seçeneği	39	% 10
B Seçeneği	170	% 42
C Seçeneği	81	% 20
D Seçeneği	18	% 4

Seçenekler:

- a) Cop kullanırım.
- b) Biber gazı kullanırım.
- c) Yardım isterim.
- d) Silah kullanırım.

Zor kullanma yetkisinin de düzenlendiği Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 16 ncı maddeyi bilenlerin en çok tercih ettiği seçenek, B şıkkı olan biber gazı olmuştur. İkinci tercih, yardım istemek ve cop kullanmak olarak belirlenmiştir.

Tablo 39- Zor Kullanma Tercih- 2 (Anket Soru 16)

Seçenekler:

- a) Cop kullanırım.
- b) Biber gazı kullanırım.
- c) Yardım isterim.
- d) Silah kullanırım.

Anketteki 16 ncı soruda ise 15 inci soruda belirtilen yukarıdaki seçeneklerden hangisinin kesinlikle uygulanamayacağı sorulmuştur. Bu soruya katılımcıların %53'ü cevap vermemiş, %45'e yakını ise silah kullanmayacağını belirtmiştir.

Tablo 40- Zor ve Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin(Anket Soru 9) İri Cüsseli Şahsa Yönelik Kesinlikle Zor Kullanmayacağına İlişkin Tutum (Anket Soru 16)

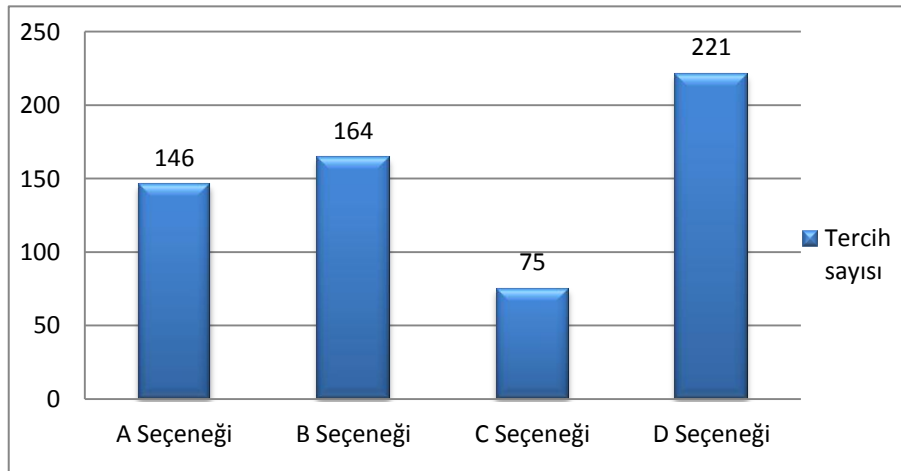
16. SORU											
A		B		C		D		Cevapsız		TOPLAM	
N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
5	%1	3	%1	1	%0	186	%46	215	%52	410	%100

Seçenekler:

- a) Cop kullanım.
- b) Biber gazı kullanım.
- c) Yardım isterim.
- d) Silah kullanım.

Bu tablo da bir önceki tablodaki durumu teyit eder niteliktedir. Bu durumda en son tercih edilen zor kullanma çeşidi silah olarak işaretlenmiştir.

Tablo 41- Zor Kullanma Tercih- 3 (Anket Soru 17)

Seçenekler:

- a) Cop kullanırım.
- b) Biber gazı kullanırım.
- c) Yardım isterim.
- d) Silah kullanırım.

Durum – “Bıçaklı bir şahsı yakalamaya çalışıyorsunuz ve uzun bir kovalamacadan sonra şahsı çıkmaz bir sokakta sıkıştırarak tek başınıza kaldınız. Aranızda yaklaşık 2-3 metrelik bir mesafe var. “Teslim ol” demenize rağmen kişi teslim olmayıp size doğru bıçakla hamle yapmakta ve bıçağı savurmaktadır. Bu durumda ne yaparsınız? sorusu ile bu durum karşısında mevcut mevzuat bilgileriyle nasıl bir değerlendirme yapacakları ve zor kullanma aşamalarından hangi maddi gücü seçecekleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu örneğin anketin 15 inci sorusundan farkı, şahsın bıçaklı olması ve kişiye yönelik hamle yapıldığının ifade edilmesidir.

Bu soru için en çok tercih edilen seçenek “silah kullanırım”, ikinci tercih “biber gazı kullanırım”, üçüncü tercih ise “cop”, dördüncü ise “yardım isterim” olmuştur. Bu örnek ile anketin 11 inci sorusundaki örnek irdelenmeye değerdir. Çünkü o örnekte eşini bıçakla yaralama durumu olmasına karşın, silah kullanma konusunda başka faktörler etkili olmuş iken, burada kendisine yönelik bir tehdide karşı meşru müdafaada durum değişmiştir.

Tablo 42- Zor ve Silah Kullanma Yetkisine İlişkin Kanun ve Maddesine İlişkin Soruya Doğru Cevap Verenlerin (Anket Soru 9) Bıçaklı Şahısa Yönelik Zor Kullanmaya İlişkin Tutum (Anket Soru 17)

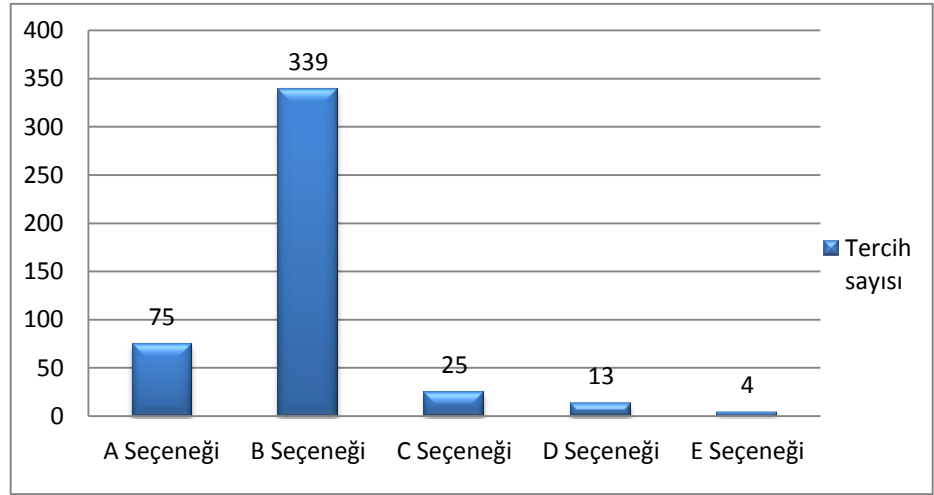
17. SORU SEÇENEKLER	9 SORU (A) SEÇENEĞİ	YÜZDE
	KİŞİ SAYISI	
A Seçeneği	69	% 17
B Seçeneği	80	%20
C Seçeneği	25	%6
D Seçeneği	142	%35

Seçenekler:

- a) Cop kullanımım.
- b) Biber gazı kullanımım.
- c) Yardım isterim.
- d) Silah kullanımım.

Zor ve silah kullanma yetkisinin de düzenlendiği Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 16 ncı maddeyi bilenlerin bıçaklı saldırganda en çok tercih ettiği (d) şıkkı olan silah kullanmak olmuştur. Ancak dikkat çekici husus, cop kullananların tercihi artmakla birlikte, biber gazının küçümsenmeyecek bir düzeyde yine ikinci tercih olarak kullanılmak istenmesidir.

Tablo 43- Gösteri ve Yürüyüşe İlişkin Tutum (Anket Soru 21)

Seçenekler:

- a) Gösteri yapan grupla görüşüp son vermeleri istenir.
- b) Sözlü saldırıda bulunan grupla gösteri yapan grup arasında tampon oluşturulur.
- c) Sözlü saldırıda bulunan grup gözaltına alınır.
- d) Sözlü saldırıda bulunan grubun dağılması için tazyikli su ve gaz kullanılır.
- e) Gösteri yapan grubun dağılması için tazyikli su ve gaz kullanılır.

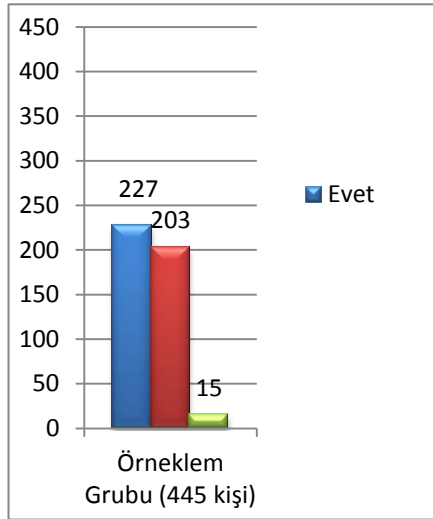
Durum- Bir grup öğretmen özlük haklarının iyileştirilmesi konusunda barışçıl bir gösteri yapıyor. Ancak etrafta bazı insanlar gösteri yapan gruba yönelik sözlü saldırıda bulunuyor. Toplu kuvvetin amiri olarak bu durumda ne yaparsınız?

Anketteki 21 inci soru ile bir grup öğretmenin özlük haklarının iyileştirilmesi konusunda barışçıl bir gösteri yaptığı, ancak gösteri yapan gruba karşı başka bir grubun sözlü saldırıda bulunduğu dair kısa bir durum tespiti yapılarak, bu durum karşısında sanki toplu kuvvetin amiriymiş gibi davranmaları istenerek böyle bir problemle bir kişi, belirli bir anda, belirli bir durumda karşılaştığında bulunduğu çözümün ne olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. En çok tercih edilen seçenek, iki grubun arasında tampon oluşturmak, ikinci tercih (a) seçeneği olan gösteri yapan grupla konuşup son vermek olmuştur.

Tablo 44 (Anket Soru 23)

Gösterinin Sona Erdirilmesi-1

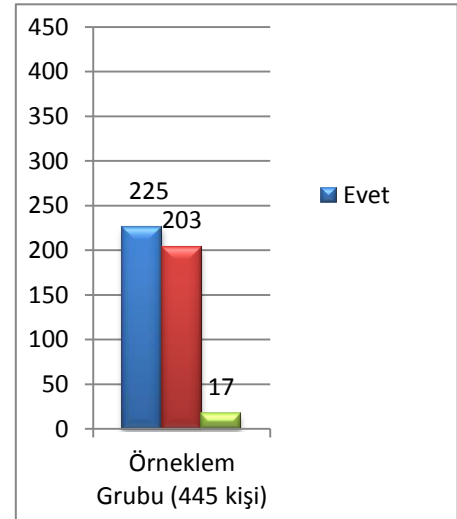
(Polis Tarafından İstenmesi Hali)

Tablo 45 (Anket Soru 24)

Gösterinin Sona Erdirilmesi-2

(Karşı Olan Grubun Müdahalesi Nedeniyle)

Anketteki 23 üncü soru ile gösteri yapan gruba yönelik sözlü saldırıda bulunulan bir başka grup sebebiyle, gösteriyi yapmadan grubun dağılmasının istenmesi durumunda, bu grubun temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünüp düşünmedikleri, anketteki 24 üncü soru ile de karşı gruba müdahale edilmesi halinde bu grubun temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünüp düşünmedikleri sorulmuştur. Her iki soruya da “evet” ve “hayır” diyenlerin, gerek sayısal gerekse oransal değerinin aynı olduğu görülmüştür.

Tablo 46- Gösteri Yapan Gruba Yanlış Müdahale Tarzı ile (Anket Soru 21-a) Karşı Grubun Bulunması Nedeniyle Gösteri Yapmalarına Polisçe Son Verilmesi Halinde Hak ve Özgürlük İhlaline İlişkin Tutumu (Anket Soru 23)

21. SORU A	23. SORU						TOPLAM	
	EVET		HAYIR		CEVAPSIZ		N	(%)
	N	(%)	N	(%)	N	(%)		
TERCİH	22	%29	53	%71	0	%0	75	%100

21 inci soruda, anketten de anlaşılacağı üzere, 5 seçenek bulunmaktadır. Bu seçeneklerden (a) ve (e) seçenekleri gösteri yapmak isteyen barışçıl gruba yapılan müdahaleyi içermektedir. 21 inci ve 23 üncü soru arasında bir ilişki kurulmak istenmiş ve bu ilişkide (e) şıkkı sadece 4 kişi tarafından seçildiğinden, yanlış tutum olan (a) seçeneğini tercih eden 75 kişinin, 23 üncü soruda ne cevap verdikleri incelenmiş ve sonuçta son vermeleri halinde 53 kişi, grubun temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmadığını ifade etmiştir.

Tablo 47- Gösteri Yapan Gruba Son Vermeleri İstenmesiyle (Anket Soru 21-a) Karşı Grubun Müdahalesi Nedeniyle Gösteri Yapmalarına Son Verilmesi Halinde Hak ve Özgürlük İhlaline İlişkin Tutumu (Anket Soru 24)

21. SORU A	24. SORU						TOPLAM	
	EVET		HAYIR		CEVAPSIZ		N	(%)
	N	(%)	N	(%)	N	(%)		
TERCİH	29	%39	45	%60	1	%1	75	%100

Benzer şekilde 21 inci ve 24 üncü soru arasında bir ilişki kurulmak istenmiş ve bu ilişkide (e) şıkkı sadece 4 kişi tarafından seçildiğinden, yanlış tutum olan (a) seçeneğini tercih eden 75 kişinin, 24'üncü soruda ne cevap verdikleri incelenmiş ve sonuçta son vermeleri halinde daha az olmakla birlikte 45 kişi grubun temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmadığını ifade etmiştir.

Anketin 15 inci sorusunda belirtilen durumda, polisin en çok tercih ettiği maddi güç aracı biber gazı olmuş, silah da zor kullanma aracı olarak en az tercih edilmiştir. Anketin 9 uncu sorusuna doğru cevap verenlerin, yani silah kullanma mevzuatın doğru bilenlerin büyük bir çoğunluğu, bu soruda 15 inci soruda biber gazını tercih etmişlerdir. Anketin 16 ncı sorusunda bu durumda uygulanmayacak maddi güç olarak silah belirtilmiştir. Anketin 17 nci sorusunda belirtilen örnekte, meşru müdafaa kapsamında silah kullanma hakkı bulunmasına rağmen, her ne kadar katılımcıların büyük çoğunluğu silah kullanmayı tercih etmişse de, azımsanmayacak ölçüde biber gazı tercihinde bulunanlar ikinci sırada yer almıştır. Anketin 9 uncu sorusuna doğru cevap verenlerin, yani silah kullanma mevzuatını doğru bilenlerin maddi güç olarak ikinci en büyük tercihleri yine biber gazıdır. Zor kullanma yetkisi kapsamındaki silah kullanma ile meşru müdafaa sırasındaki silah kullanmanın şartlarının iyi anlaşılmadığı veya karıştırıldığı, zor kullanma yetkisi kapsamında maddi güç içerisinde yer alan cop kullanımının, Batı ülkelerine göre daha az tercih edildiği görülmüştür.

2.3. Katılımcıların Durdurma ve Kimlik Sorma Konusundaki Değerlendirme Sorunu

Tablo 48- Kimlik Sormaya İlişkin Mevzuat Bilgisi (Anket Soru 26)

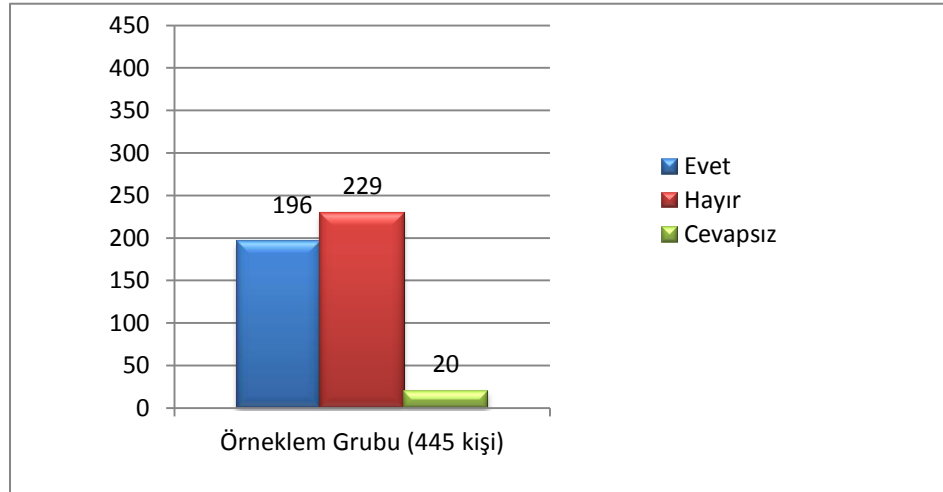
	Frekans	Yüzde
A seçeneği	66	14,8
B seçeneği	231	51,9
C seçeneği	126	28,3
D seçeneği	5	1,1
Cevapsız	17	3,8
TOPLAM	445	100,0

Seçenekler:

- a) Sorarım, çünkü önleme araması kararının bulunması yeterlidir.
- b) Sormam, çünkü polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenimine dayanan makul bir sebebin bulunması gerekir.
- c) Sorarım, çünkü 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu ve Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4-A maddesi bu yetkiyi her hangi bir neden göstermeksizin doğrudan polise vermiştir.
- d) Sormam, çünkü Cumhuriyet Savcısının yazılı talimatına ihtiyaç vardır.

Durum- “Önleme araması kararınız mevcut olup, devriye gezmekte iken, şüpheli bir durumu olmayan yolda önünüzden yürüyen bir çifte kimlik sorabilir misiniz?” sorusuyla bu durum karşısında mevcut mevzuat bilgileriyle nasıl bir değerlendirme yapacakları öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu soruya %51,9’u soramayacağını belirterek, sorabileceğine yönelik şıklar olan (a) ve (c) şıklarını %43,1 oranında kişi tercih etmiştir.

Tablo 49- Kimlik Sormaya İlişkin Tutum (Anket Soru-29)

Durum –“Önleme araması kararınız mevcut olup metrobüs durağı çıkışında aranan şahısları tespit etmek amacıyla metrobüs durağından çıkan yolculara GBT uygulaması yapmak istiyorsunuz. Yapabilir misiniz?” sorusuyla mevcut mevzuat

bilgileriyle nasıl bir değerlendirme yapacakları öğrenilmeye çalışılmıştır. Tablodan da anlaşılacağı üzere katılımcıların %44'ü yapabileceklerini belirtmiştir.

Tablo 50- Metrobüs Durağından çıkan herkese GBT Uygulaması yapabileceğini tercih edenlerin(Anket Soru 29) Kimlik Sormaya İlişkin Mevzuat Bilgisi (Anket Soru 25)

25.SORU SEÇENEKLER											
A		B		C		D		Cevapsız		TOPLAM	
N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
8	%4	131	%67	27	%14	27	%14	3	%1	196	%100

Seçenekler:

- a) Kendisinin polis olduğunu gösteren belgeyi ibraz etmek zorundadır.
- b) Kimliği belirlenemeyen kişiler hakim kararı ile gözaltına alınabilir.
- c) Kimliği ispatlanamayan kişiler gözaltına alınabilir.
- d) Kimliği ispatlamak hususunda kişilere yardımcı olunur.

Tablo 51- Metrobüs Durağından çıkan herkese GBT Uygulaması yapabileceğini tercih edenlerin (Anket Soru 29) Şüpheli Olmayan Bir Çifte Yönelik Kimlik Sormaya İlişkin Tutumu (Anket Soru 26)

26.SORU SEÇENEKLER											
A		B		C		D		Cevapsız		TOPLAM	
N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
39	%20	94	%48	59	%30	1	%0	3	%2	196	%100

Seçenekler:

- a) Sorarım, çünkü önleme araması kararının bulunması yeterlidir.
- b) Sormam, çünkü polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenimine dayanan makul bir sebebin bulunması gerekir.
- c) Sorarım, çünkü 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu ve Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4-A maddesi bu yetkiyi her hangi bir neden göstermeksizin doğrudan polise vermiştir.
- d) Sormam, çünkü Cumhuriyet Savcısının yazılı talimatına ihtiyaç vardır.

Tablo 52- Metrobüs Durağından çıkan herkese GBT Uygulaması yapabileceğini tercih edenlerin (Anket Soru 29) Durdurma Yetkisinin Unsurlarına Yönelik Mevzuat Bilgisi (Anket Soru 28)

28.SORU SEÇENEKLER											
A		B		C		D		Cevapsız		TOPLAM	
N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)	N	(%)
39	%20	87	%44	40	%20	15	%8	15	%8	196	%100

Seçenekler:

- I- Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek
- II- Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek
- III- Hakkında yakala emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek
- IV- Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek.

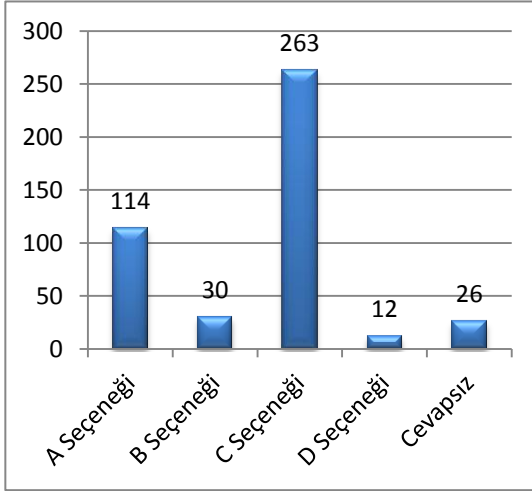
- a) Arama
- b) Yakalama
- c) Durdurma
- d) Muhafaza altına alma

Polis, suç işlenmesini önlemek veya işlenmiş suçların faillerini ele geçirmek için veya Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 4A maddesinde belirtilen diğer amaçlarla kimlik sorabilir. Ancak ankete katılanların bu yetkiyi hangi hallerde kullanacağı konusunda yeterli bilgisinin olmadığı görülmüştür. Özellikle yukarıdaki tablolarda “GBT uygulaması yaparım” diyenler ile “şüpheli olmayan bir çifte kimlik sorarım” diyenlerin, “Durdurma Yetkisi ile Kimlik Sormaya” ilişkin mevzuat bilgisinde daha yetersiz düzeyde oldukları görülmüştür. Çünkü Polisin bir kişinin kimliğini sorabilmesi için “makul bir sebep” olmalıdır. Yürüyen kişi “sebepsiz” durdurulamaz.

2.4. Katılımcıların Yakalama Konusundaki Değerlendirme Sorunu

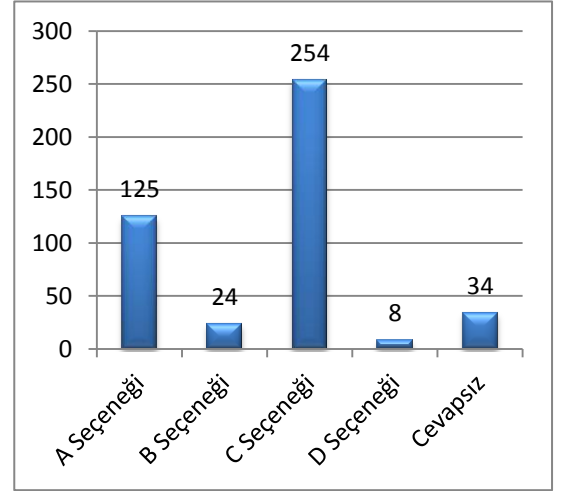
Tablo 53 (Anket Soru 38)

Polis Görevli Olduğu Zaman

Tablo 54 (Anket Soru 39)

Polis Görevli Olmadığı Zaman

Seçenekler:

- Şüphelinin peşinden koşarım.
- Görevli olmadığım için telefonla 112'yi arar bir ambulans ister ve olay yerinden ayrılırım.
- Yaralının yanı başında durur, ilk yardım isterim.
- Hiçbir şey yapmam.

Durum- Anketteki 38 inci soruda, çalışmadığı sırada silahlı bir yaralama olayına tanık olduğu, etrafta kimsenin olmadığı, yaralanan kişinin hayati tehlikeye maruz kaldığı, şüphelinin kaçmakta olduğu belirlenmiş ve ne yapacağı sorulmuştur. 39 uncu soruda aynı durum, bu sefer görevli olmadığı bir zamanda gerçekleştiği ifade edilerek, bu durum karşısında nasıl bir değerlendirme yapacakları öğrenilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların %59,1'i yaralının yanı başında durup yardım isteyeceği, %25,6'sı şüphelinin peşinden koşacağını belirtmiştir. Görevli olmadığı zamanda katılımcıların %57,1'i yaralının yanı başında durup yardım isteyeceği, %28,1'i şüphelinin peşinden koşacağını belirtmiştir. Burada polisin müdahale ettiği olayın yapısına göre bazen hangi görevi öncelikli olarak yerine getireceğine karar vermekte zorlandığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Polisin sahip olduğu görev ve yetkiler, büyük ölçüde kişilerin hak ve özgürlükleriyle doğrudan ilgilidir. Polisin görevlerini yapması toplum ve devlet güvenliği için çok önemlidir. Fakat polisin bu görevlerini insan haklarını koruyarak yapması önem taşıyan bir konudur.

Bu çalışmada polisin temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilerin bilgisinin düzeyi ile bu bilginin karşılaşılan durumda uygulanmasına ilişkin tutum ve davranışların saptanmasına çalışıldı. Ankete katılanlar, ilçe emniyet müdürlüklerinin adli işlem yürüten birimlerinde görev yapan, ayrıca kişi hak ve özgürlüklerini ilgilendiren hususlarda kanuni yetkiye sahip olan görevlilerdir. Dolayısıyla onların temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilerinin bilgi düzeyi ve insan haklarına ilişkin tutumları önemli ve yol göstericidir.

Çalışma ile Terörle Mücadele, Narkotik, Mali ve Organize Suçlar ile Asayiş Şube gibi uzman birimler yerine Önleyici Hizmetler Bürosu, Polis Merkezleri, Asayiş Bürosu ve Çocuk Bürosu gibi görevi gereği halkla iç içe bulunan ve çoğunlukla insan hakları ihlali iddialarına maruz kalan birimler ile ilçe emniyet müdürlüklerinin yukarıda sayılanların dışında ehliyet, pasaport, silah ruhsat ve lojistik ve insan kaynaklarının da dahil olduğu insan hakları ihlal iddialarına muhatap olmayan idari hizmet birimlerinde çalışan toplam 445 polisin silah kullanma, zor kullanma, kimlik sorma, durdurma, arama, yakalama ve gözaltına alma işlemlerine ilişkin bilgileri ile

bu bilgilerin tipolojilerde belirtilen durum karşısında anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır.

Anket sorularının ilk bölümünde yer alan kişisel ve mesleki özelliklerden ziyade, polisin tipolojilerde verilen durum karşısındaki tutumu ile o durumda kullanması gereken yetkisine ilişkin sahip olduğu bilginin karşılaştığı olaylarda tutumunun anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yaşı, cinsiyeti, mesleki tecrübesi ve rütbesi gibi parametreler ikincil planda olduğundan, değerlendirme kapsamına alınmamıştır. Elbette ki söz konusu araştırmanın değişik bölümlerinde ifade edildiği gibi terör, narkotik, mali suçlar ve organize suçlarla mücadele eden ve oldukça iyi düzeyde mevzuat bilgisi olan ve neredeyse yok denecek kadar az insan hakları ihlali yapılan birimler değil, daha çok hergün halkla iç içe olan ve bu yetkileri sık sık gün içerisinde kullanan ilçe birimleri seçilmiştir.

Genel olarak sonuçlara bakıldığında, araştırmanın amacı kısmen gerçekleşmiş, kısmen ise gerçekleşmemiştir. Çünkü araştırmada yapılmak istenen, öncelikli olarak katılımcıların bilgi düzeyi ölçülerek olaylar karşısındaki yapıp etmelerinde bu bilginin ne kadar belirleyici olduğunun ortaya konmasıydı.

Anketteki araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı üzere, polisin temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilere ilişkin mevzuat bilgisi -ki anketteki soruların düzeyi ve gerekliliği, anlatım hatası vb. hususlar saklı kalmak kaydıyla- belirli konularda istenen düzeyde olmadığı görülmüştür. Bazı durumlarda bu bilgi düzeyinin eksikliğinden silah kullanma, silah kullanma haricindeki zor kullanma, kimlik sorma ve durdurma gibi yetkilerin kullanılmasında yanlışlıklar yapıldığı görülmüştür. Bazı durumlarda ise, kişilerin bilgisinin bulunmasına karşın, o yetkinin kullanılması sırasında tutum ve eyleminde bilginin belirleyici olmadığı sonucuna varılmıştır.

Öncelikli olarak Şu ifade edilmelidir ki, bu çalışmada sadece anket sorularıyla değil, kişinin eylem ve tutumlarındaki belirleyicilerin neler olduğunun mülakat yoluyla da açıklığa kavuŐturulması gerektiği anlaşılmıştır. Her ne kadar mülakat yapılmamıŐ olsa da, bazı tespitlerde bulunmak da m¼m¼k¼n olmuştur. Örneğin silah kullanmaya ilişkin mevzuatı bilenlerin - ki kanun numarasını bilmek içeriğini bildiğini göstermese de- silah kullanmayı bazı olaylarda tercih etmemesidir. Bu tercih etmeme nedeni olarak, başkasının yaralanmasına veya ölümine sebep olmak ile talimata göre hareket etmek isteği olduğu söylenebilir. Ne var ki bıçaklı saldırının kendisine yapılması halinde, silah kullanma konusundaki tercihi ile başkasına yapılması halindeki tercih düzeyi oldukça farklıdır.

Yine barışçıl olarak gösteri yapmak isteyen topluluk ve karşı olan diğer topluluğun sözlü saldırısının bulunduğu anket sorusunda yapılacak müdahale tarzına doğru cevap verenlerin, yani iki grup arasında tampon oluŐturulmasını gerektiğini belirtenleri barışçıl gösteri yapan topluluğun karşı grubun varlığı nedeniyle gösterisini yapamadan gitmeleri halinde bu topluluğa yönelik hak kullanım ihlali olmadığına ilişkin cevap vermesi kişilerin yetkiye ilişkin bilgisinin bulunmasına karşın, tutum ve eylemlerinde bu bilginin bazen belirleyici olmadığına iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Kanunlar, karar alma sürecinde polis için en belirleyici unsurdur. Halbuki polisin yaşadığı olay tek ve eşsizdir. Başka bir ifadeyle o anı meydana getiren koşullar bir daha olmayacaktır. O halde her durumda polis bir karar alırken değerlendirme yapacaktır. Bu değerlendirmeyi doğru yapabilmesi ve değer koruyabilmesi için doğru değerlendirmeyi öğrenmesi, iyiyi istemesi ve doğru eylemde bulunması gerekmektedir.

Bu çalışmada polisin temel hak ve özg¼rl¼kleri kısıtlayan yetkilerine ilişkin tutumları incelendiğinde, bazı yetkilerin kullanılması sırasında Kant'ın "ödevden

dolayı” ve “ödeve uygun” davranmak ayırımına dayanan eylemine örnek teşkil eden tutumlar sergilemektedirler. Örneğin barışçıl gösteri yapan grup ile saldırıda bulunmak isteyen grup arasında oluşturulan tampon doğru bir müdahale tarzı iken, doğru müdahale tarzında bulunanların bazılarının barışçıl gösteri yapan gruba yönelik saldırıdan dolayı gösteriye son vermeleri halinde, bahse konu grubun temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmediğini düşünmeleri gibi.

Yine bazı yetkilerde ise Kuçuradi'nin deyimiyile değerlendirme sorunu göze çarpmaktadır. Örneğin başkasının hayatına yönelik saldırıda silah mevzuatını en azından kanun ve maddesini bilen kişilerin, silah kullanmaktan imtina etmelerinin nedeni, daha çok adli soruşturma sonucunda alınacak cezadır. Sonuç olarak, katılımcıların önemli bir kısmının genelde temel hak ve özgürlükleri sınırlayan yetkilerin neyi talep ettiğinin *açık bilgisine*, özelde ise, göreviyle tek tek yetkilerin arasında ilgi kurabilmelerine olanak sağlayacak –salt mevzuatla sınırlı olmayan– bilgi birikimine sahip olmadıkları kanısına varılmıştır.

Öneriler

Polis, bir toplumda hak ve özgürlüklerin korunmasında ve kamu güvenliğinin sağlanmasında vazgeçilmez bir unsurdur. İnsan hakları açısından en önemli konulardan biri olan temel hak ve özgürlükler, savcının yazılı ya da sözlü emri ile, doğrudan hukukçu kimliği olmayan polis tarafından kısıtlanmaktadır. Elbette ki polisin değerlendirme konusunda belirleyici olan sadece bilgi eksikliği değildir. Görevin tehlikeli oluşu, ani karar verme mecburiyeti, grup dayanışması ve sonuç üretme konusunda amir, medya ve toplum baskısı veya kendi tercihleri gibi faktörler de mevcuttur. Ancak unutulmamalıdır ki, bu nedenlerden dolayı doğru değerlendirme yapamaması, kişilerin insan hakları ihlallerine maruz kalması için haklı bir neden değildir.

Nitekim bu çalışmada, polislerin temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilerinin bilgisi ile tutumları arasında bazen anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Her ne kadar polis eğitim kurumlarında bunlar ders olarak mevcut olsa da, polis adaylarına bu kuralları öğretmenin yanında, her bir yetkinin yasal sınırlarının ne olduğunun öğretilmesi ile belirli bir durumda bu bilgiye göre nelerin yapılmasının uygun olduğunu bulabilme yeteneklerini geliştirmelerinin gerektirdiği değerlendirilmiştir.

Başta terörle mücadele birimleri ile örgütlü suçlara bakan birimlerde çalışan personel, gerek mevzuat açısından gerekse yaptığı işin niteliği gereği daha uzmanlaşmış, planlı ve projeli çalışmalar yürütmekte ve neredeyse her aşaması Cumhuriyet Savcısının denetimi ve gözetimi altında bulunmaktadır. Böylece hak ihlalleri neredeyse yok denecek kadar azdır. Oysaki kamuoyunda, görsel ve yazılı basında yer alan temel hak ve özgürlüklere yönelik ihlaller, daha çok yukarıda ifade edilen uzman birimler tarafından değil, vatandaşlarla yüz yüze çalışan birimlerin mensupları tarafından yapılmaktadır.

Polis okullarında, özellikle Ceza Hukuku, Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu derslerinin öğretiminde hukukçu kimliği ve akademik formasyona sahip kişiler tercih edilmelidir.

Ayrıca, çalışma göstermiştir ki, sadece teorik bilgi yetersiz kalmaktadır. Söz konusu bilginin pratik hayatta kullanılabilmesi için, okullarda “doğru değerlendirme” yapıp “doğru eylemler”de bulunmaları için etik ve değer bilgisi eğitimi mutlak surette verilmelidir.

Teorik derslerin yanı sıra, kamuoyuna mal olmuş olaylar başta olmak üzere, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkilerin aşılması veya suiistimali yapılmış somut olaylar üzerinde öğrencilere, Kuçuradi'nin de ifade ettiği gibi, belirli durumda

'makul' olanı bulabilmeleri için değerlendirme eğitimi gerekli görünmektedir. Özellikle ankette kanunen silah ve zor kullanması imkânı var iken, kullanmama gerekçesi olarak ifade edilen verilecek talimat veya cezaevine girme endişesi gibi seçenekleri tercih edenler dikkate alındığında, bu yetkilerin neyi koruduğunun ve kullanılmadığı zaman olası sonuçlarının neler olabileceğinin tam olarak bilinmediği sonucuna varılmaktadır.

Teşkilat içerisinde hizmetiçi eğitim verilmekle birlikte, değerlendirme eğitimi verilmemektedir. Bu eğitim, özellikle kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayan, yetkilerini aşan veya suiistimalinden dolayı haklarında adli ve idari soruşturma geçiren kişilere yönelik olarak verilmelidir. Hatta belirli dönemlerde personelin genel seviyesi tespit edilerek, bilgi seviyesi düşük personel de böyle bir hizmetiçi eğitime alınmalıdır. Diğer taraftan, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan yetkileri suiistimal eden personel hakkında yeterli ve etkili soruşturma yapılmalı ve bu kişilerin yaptıkları karşısında tepkisiz kalınmamalıdır.

Bireysel zor kullanma sırasında da, kolluk birimleri tarafından tayin ve tercih edilen maddi gücün ağırlıklı olarak biber gazı olduğu görülmüştür. Yakın savunma teknikleri ile copun kullanımının tercih edilmemesinin nedeni araştırılmalı ve genç personelin eğitim kurumlarındaki uygulamalı derslerine daha fazla ağırlık verilmelidir.

Ödüllendirmede, çalışanlardan sadece olağanüstü işler yapanlar değil, çalıştığı birime göre temel hak ve özgürlüklerin korunması konusunda örnek davranış sergileyenler de dikkate alınmalıdır.

KAYNAKLAR

AVCI, Mustafa, (2008), "Önleme Amaçlı Özgürlük Kısıtlamaları", MUYEP Tebliğleri-II, Ankara: EGM Yayını.

CAVİT, Akın, (1996), "Toplum Düzeninde Polis ve Önemi" Ankara: Uluslar arası Bilgi Şöleni Avrupa Birliği Sürecinde Türk Polis Sempozyumu.

CERRAH, İbrahim, (2000), Halkla İlişkiler, Yönetimi Geliştirme ve Oryantasyon Eğitimi Bölgesel Seminer Notları, Güvenlik Hizmetlerinde Profesyonellik ve Meslek Etiği, Ankara: EGM.

CRAWSHAW, Ralp, (2002), İnsan Hakları ve Polis Hizmeti, Polis Meslek Etiği, (Ed:İ.BAL&M.B.ERYILMAZ), Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları.

ÇAĞLAR, A, (2001), Türk Polisinde Sosyalleşme ve Polis Kültürü. Türkiyede Suç ve Polislik, (Ed: İbrahim CERRAH & Emin SEMİZ). Ankara: Güner Matbaacılık.

DERDİMAN, Cengiz, (2007), Polis Yönetimi ve Hukuku, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

DOĞRU, Fatih, (2006), "Yaşama Hakkı ve İşkence Yasağı Bağlamında Polisin İnsan Hakları Tutumu Ankara ve Diyarbakır Örneği", Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü - Suç Araştırmaları A.B.D., 189575.

DURAN, Lütfi, İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul.

DÜNDAR, A.Nihat, (1988), Açıklamalı-İçtihatlı-Örnek Uygulamalı Emniyet Teşkilatı ve Hizmetleri, Ankara: Yiğit Ofset.

ERYILMAZ, Mesut Bedri, (2006), " Önleme Araması ve Uygulamada Karşılaşılan Problemler", TCK-CMK-Kabahatler Kanunu ve İlgili Yönetmeliklerin Uygulamalarının Semineri Tebliğleri, Ankara: EGM Yayını.

GELERİ, Aytakin, (2003), Önleyici Polis, Ankara: Seçkin Yayınları.

GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, (2002), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Uygulamaları, Ankara: Turhan Yayınları.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref, (1989), Yönetim Hukuku, Ankara: Sevinç Matbaası.

GÜNDOĞAN, Kadir, KOÇ, Cihan,& ÖZBUDAK, Coşkun, (2007), Kolluğun Önleyici ve Adli Görevleri, Ankara: Kartal Yayınevi.

KARATEPE, Şükrü. (1988), İdarenin Hukuku, İzmir: Anadolu Matbaacılık.

KUÇURADİ, İoanna, (2001), "Etik Kavramı", Polis Meslek Etiği. (Ed:İ.BAL & M.B.ERYILMAZ), Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı Yayınları.

KUÇURADİ, İoanna, (2003), Etik, İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

KUNTER, Nurullah, & YENİSEY, Feridun, (2005), Muhakeme, Hukuk Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul: Arıkan Yayıncılık.

- ÖZBEK, Veli Özer, (1999), Koruma Tedbiri Olarak Arama, Ankara: Seçkin Yayınları.
- SOKULLU AKINCI, Füsün, (1990), Polis Toplumsal Bir Kurum Olarak Gelişmesi Polis Alt Kültürü ve İnsan Hakları, İstanbul: Gümüş Basımevi.
- SÖNMEZ, Nevzat, (2003), Emniyet Teşkilatı ve Polis Meslek Hukuku ile Polisin Görev ve Yetkileri, Ankara: Seçkin Yayınları.
- SÖNMEZ, Nevzat, (2005), Emniyet Teşkilatı Polis Meslek Hukuku, Ankara: EGM Yayınları.
- ŞAFKAK, Ali, (1991), Ceza Muhakemeleri Usulü Hukuku ve Polis, Ankara: Seçkin Yayınları.
- TEZSEVER, Serhat, (1993), Polisin Yetkileri, İstanbul: Başkent Matbaacılık.
- TOROSLU, Nevzat, (1999), Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri, Ankara: Savaş Yayınları.
- TOSUN, Öztekin, (1985), Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, İstanbul: İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları.
- VURAL, Mehmet Zeki, (1970), Polisin Görev ve Yetkileri, İstanbul: Ulutaş Matbaası.
- YALMAN, Süleyman, (2005), Hukuka Giriş, Konya: Saylam Yayınları.
- YAŞAR, Yılmaz, (2006), Açıklamalı Polis Meslek Hukuku, 25.Baskı, Ankara: Başkent Klişe Matbaacılık.
- YENİSEY, Feridun, (1991), Hazırlık Soruşturması ve Polis, İstanbul: Beta Basımevi.
- YENİSEY, Feridun, (1995), İnsan Hakları Açısından Arama, Elkoyma, Yakalama ve İfade Alma, Ankara: Özyurt Matbaası.
- YENİSEY, Feridun, (2007), "Faili Tekrar Tanımaya Yarayan Önleme ve Koruma Tedbirleri", MUYEP Tebliğleri-II. Antalya.

1-Cinsiyetiniz:

() Kadın () Erkek

2-Yaşınız:

() 20-25 yaş arası () 25-30 yaş arası () 30-35 yaş arası () 35 yaş ve üzeri

3- Öğrenim Durumunuz:

() Lise
() PMYO
() POMEM
() Polis Akademisi

4- Rütbeniz:

() Polis Memuru
() Komiser Yardımcısı / Komiser
() Başkomiser
() Emniyet Amiri
() Emniyet Müdürü

5- Kaç yıldır çalışıyorsunuz:

() 1-3 yıl arası () 3-5 yıl arası () 6-10 yıl arası () 11-15 yıl arası () 16 yıl ve üzeri

6- Çalıştığınız Birim:

() Önleyici Hizmetler
() Polis Merkezi
() Çocuk Büro Amirliği
() Müdüriyet (İdari Bürolar)
() Asayiş Büro Amirliği

7- Aşağıdaki konulardan hangisi Polise silah kullanma yetkisini vermez?

a) Kaçakçılık Kanunu
b) Terörle Mücadele Kanunu
c) Ohal Kanunu
d) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanun

8- Bireysel zor kullanma yetkisi ile ilgili olarak aşağıdakilerin hangisi yanlıştır?

a) Toplumun direnmesi halinde kullanılır.
b) Kullanılacak araç ve gereçlerin neler olacağını kolluk memuru tayin eder.
c) Kademeli olarak artırılarak yapılabilir.
d) Zor kullanma yetkisini aşan görevliler hakkında soruşturma açılabilir.

9- Polisin zor ve silah kullanma yetkisi hangi kanun maddesinde düzenlenmiştir?

- a) Polis Vazife Ve Selahiyet Kanunu Madde 16
- b) Emniyet Teşkilatı Kanunu Madde 16
- c) Polis Vazife Ve Selahiyet Kanunu Madde Ek 16
- d) Emniyet Teşkilatı Kanunu Madde Ek Madde 16

10- Zor kullanma aşamalarından olan maddi güç içerisinde aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- a) Kelepçe
- b) Megafon
- c) Basıncılı su
- d) Gaz

11- X şahıs elinde bıçakla eşini sokakta bıçaklamaktadır. Özel Harekat Birimi bulunduğunuz yere gelmesi vakit alacak. Polis müdahale etmek isteyince eşini öldürmekle tehdit etmekte ve eşini bıçakla yaralamaktadır. Böyle bir durumda öncelik sırasına göre hareket tarzınızı aşağıda bulunan seçeneklere dikkate alarak şıkları sıralayınız (Örneğin 1,2,3 gibi)

- () Cumhuriyet Savcısına haber veririm ve alacağım talimata göre hareket ederim.
- () Amirimin vereceği talimata göre hareket ederim.
- () Şahıs elinde bıçakla eşini yaraladığından X şahsa yönelik doğrudan silah kullanırım.
- () Kadının hayatını kurtarmayı amaçladığımdan ikna etmeye çalışırım.
- () X şahsı silah kullanmadan en az zararla etkisiz hale getirmeye çalışırım.

12- Yukarıdaki olayda silah kullanıp kullanmama konusunda sizin için hangi hususların belirleyici olduğunu, aşağıda bulunan seçeneklere dikkate alarak şıkları sıralayınız. (Örneğin 1,2,3 gibi)

- () Amirin talimatı.
- () X şahsı yaralamam veya öldürmem halinde cezaevine girebilirim.
- () Yanlışlıkla kadını yaralamam veya öldürmem halinde cezaevine girebilirim.
- () İyi nişan alan birisi değilim.
- () Adamın eşine yönelik bıçakla yapmış olduğu darbelerin hayati tehlikeye yol açıp açmaması.

13- Banka soygunu olduğu konusu üzerine bir ihbar gelir ve ekibiniz olay yerine çok yakındır. Olay yerine geldiğinizde, yüzleri maskeli kişilerin bankadan çıkarak kırmızı bir arabayla uzaklaşmaya çalıştığını görürsünüz. Bir müddet takip ettikten sonra soygunculardan biri arabadan atlayarak uzaklaşmaya çalışır. Kendisinde silah olup olmadığını bilmiyorsunuz. Bu durumda aşağıda belirtilen seçeneklerden hangisini uygulamaktan imtina edersiniz?

- a) Araca ve güzergâha ilişkin bilgileri anons ederim.
- b) Aracın durması için megafonla ikaz ederim.
- c) Araç durmuyor ise aracın durması için tekerleklerle ateş ederim.
- d) Kaçan şahsın arkasından yakalamak maksadıyla ateş ederim.
- e) Hiçbirini uygulamam.

14- Kontrol noktasında araçları durdurarak belge kontrolü yapmaktasınız. Bu sırada yaklaşan kırmızı bir araç birden kontrol noktasında durmadan hızlanarak kaçmaya çalışır. Siz de aracınıza binip aracı yakalamak için takip ediyorsunuz. Bu sırada kaçan araçta bulunan şahıslardan birisi araçtan inerek uzaklaşmaya çalışır. Kendisinde silah olup olmadığını bilmiyorsunuz. Bu durumda aşağıda belirtilen seçeneklerden hangisinin uygulamaktan imtina edersiniz?

- a) Araca ve güzergâha ilişkin bilgileri anons ederim.
- b) Aracın durması için megafonla ikaz ederim
- c) Araç durmuyor ise aracın durması için tekerleklerle ateş ederim.
- d) Kaçan şahsın arkasından yakalamak amacıyla ateş ederim.
- e) Hiçbirini uygulamam.

15- Bir şahsı yakalamaya çalışıyorsunuz ve uzun bir kovalamacadan sonra şahsı çıkmaz bir sokakta sıkıştırarak tek başınıza kaldınız. Yaklaşık aranızda 2-3 metrelik bir mesafe var. Şahıs iri, cüsseli, atletik yapılı ve sizden bedenen kuvvetli olduğu görünmektedir. “Teslim ol” demenize rağmen, teslim olmayıp size doğru mücadeleyi de göze alarak kaçma niyetinde olduğunu hissettiniz. Bu durumda ne yaparsınız.

- a) Cop kullanırım.
- b) Biber gazı kullanırım.
- c) Yardım isterim.
- d) Silah kullanırım.

16- Yukarıdaki örnekte kesinlikle uygulayamayacağınız bir seçenek var mı? Açıklayınız.

17- Bıçaklı bir şahıs yakalamaya çalışıyorsunuz ve uzun bir kovalamacadan sonra şahsı çıkmaz bir sokakta sıkıştırarak tek başına kaldınız. Yaklaşık aranızda 2-3 metrelik bir mesafe var.”Teslim ol” demenize rağmen, teslim olmayıp size doğru bıçakla hamle yapmakta ve savurmaktadır. Bu durumda ne yaparsınız?

- a) Cop kullanırım.
- b) Biber gazı kullanırım.
- c) Yardım isterim.
- d) Silah kullanırım.

18- Yukarıdaki örnekte kesinlikle uygulayamayacağınız bir seçenek var mı? Açıklayınız.

19- Ekip otosuyla devriye görevi ifa ettiğiniz sırada, kapısı açık olan hareket halindeki bir otonun sürücüsünü uarmak istemeniz üzerine, şahsın kaçmaya başlaması halinde ne yaparsınız?

- ()- Ortada herhangi bir suç olmadığından, herhangi bir şey yapmam.
()- Şahsın kaçmaya başlaması üzerine şüphelenip, PVSK' daki durdurma ve zor kullanma yetkileri kapsamında aracın durdurulması amacıyla takip ederim ve diğer ekiplere bilgi veririm.
()- Şahsın kaçmaya başlaması üzerine şüphelenip, PVSK' daki durdurma, zor ve silah kullanma yetkileri kapsamında aracın durdurulması amacıyla takip ederim, diğer ekiplere bilgi veririm; ayrıca silah kullanma yetkisi doğduğundan kaçan şahsı hedef alacak şekilde silah kullanabilirim.
()- Ortada bir suç şüphesi olduğundan, Cumhuriyet Savcısına bilgi verip, talimatına göre hareket ederim.

20- Toplu kuvvetlerde zor kullanma derecesini aşağıdakilerden kim belirler?

- ()- Müdahale eden toplu kuvvetin amiri.
()- Çevik Kuvvet Şube Müdürü.
()- İlçe Emniyet Müdürü.
()- Ekipler Amiri.

21- Örneğin bir grup öğretmen özlük haklarının iyileştirilmesi konusunda barışçıl bir gösteri yapıyor. Ancak etrafta bazı insanlar gösteri yapan gruba yönelik sözlü saldırıda bulunuyor. Toplu kuvvetin amiri olarak bu durumda ne yaparsınız?

- a) Gösteri yapan grupla görüşüp son vermeleri istenir.
b) Sözlü saldırıda bulunan grupla gösteri yapan grup arasında tampon oluşturulur.
c) Sözlü saldırıda bulunan grup gözaltına alınır.
d) Sözlü saldırıda bulunan grubun dağılması için tazyikli su ve gaz kullanılır.
e) Gösteri yapan grubun dağılması için tazyikli su ve gaz kullanılır

22- Yukarıda gösteri yapmaya çalışan gruba yönelik polisçe alınmak istenen tedbir öncelikli olarak hangi hakların korunması için yapılmalıdır?

- ()- Yaşama hakkı
()- İfade özgürlüğü
()- Eğitim hakkı
()- Çalışma hakkı

23- Bu olayda gösteri yapmak isteyen gruptan, polisçe karşı grubun bulunması sebebiyle gösteriyi yapmadan dağılması istenmesi halinde, grubun temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünüyor musunuz?

- () Evet () Hayır

24- Gösteri yapmak isteyen gruba, karşı olan toplulukça müdahale edilmesi halinde, grubun temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünüyor musunuz?

- () Evet () Hayır

25- Kimlik sorma ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Kendisinin Polis olduğunu gösteren belgeyi ibraz etmek zorundadır.
- b) Kimliği belirlenemeyen kişiler hakim kararı ile gözaltına alınabilir.
- c) Kimliği ispatlanamayan kişiler gözaltına alınabilir.
- d) Kimliği ispatlamak hususunda kişilere yardımcı olunur.

26- Örneğin önleme araması kararınız mevcut olup, devriye gezmekte iken, şüpheli bir durumu olmayan yolda önünüzden yürüyen bir çifte kimlik sorabilir misiniz?

- a) Sorarım, çünkü önleme araması kararının bulunması yeterlidir.
- b) Sormam, çünkü Polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenimine dayanan makul bir sebebin bulunması gerekir.
- c) Sorarım, çünkü 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu ve PVSK 4-A maddesi bu yetkiyi her hangi bir neden göstermeksizin doğrudan polise vermiştir.
- d) Sormam, çünkü Cumhuriyet Savcısının yazılı talimatına ihtiyaç vardır.

27- Devriye görevini ifa ederken hareketlerinden şüphe ettiğiniz bir şahsı nasıl arayabilirsiniz?

- a) Hakim kararıyla.
- b) Gecikmesinde sakınca varsa, C.Savcısının yazılı emri ile.
- c) Giysilerden herhangi birini çıkartmadan, sıvazlayarak silah kontrolü yapılabilir ve kimlik kontrolü yapılabilir.
- d) Hepsi.

28- Aşağıda belirtilen gerekçelerle hangi yetki polis tarafından kullanılabilir?

- I-Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek.
- II-Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek.
- III-Hakkında yakala emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek.
- IV-Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek.

- a) Arama
- b) Yakalama
- c) Durdurma
- d) Muhafaza altına alma

29- Önleme araması kararınız mevcut olup, metrobüs istasyonu çıkışında aranan şahısları tespit etmek amacıyla tüm çıkış yapan yolculara GBT uygulaması yapmak istiyorsunuz. Yapabilir misiniz?

- () Evet () Hayır

Neden? Açıklayınız.

30- Aşağıdakilerden hangisinde önleme arama kararı alınması gerekir?

- a) Sivil hava meydanlarına giren çıkanlara.
- b) Kamu binalarına giren çıkanlara.
- c) Sınır kapılarına giren çıkanlara.
- d) Toplu taşıma araçlarında.

31- Önleme arama kararı verme yetkisi aşağıdakilerden hangisine aittir?

- a) Asliye Ceza Hakimi
- b) Cumhuriyet Savcısı
- c) Mülki İdare Amiri
- d) Sulh Ceza Hakimi

32- Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde önleme arama emrini verme yetkisi aşağıdakilerden hangisine aittir?

- a) O yerin en Üst kolluk amiri
- b) Cumhuriyet Savcısı
- c) Mülki İdare Amiri
- d) Sulh Ceza Hakimi

33- Aşağıda belirtilen yerlerin hangilerinde önleme araması yapılamaz?

- 1-Konutta.
- 2-Yerleşim yerlerinde.
- 3-Kamuya açık olmayan iş yerlerinde ve eklentilerinde.
- 4-Konser, festival yapılan yerde.
- 5-Toplu taşıma araçlarında.

34- Aşağıdakilerden hangisi önleme aramasının kapsamı değildir?

- a) Milli güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması.
- b) Suç işlenmesinin önlenmesi.
- c) Taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silah, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti.
- d) Bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklanan, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması için.

35- Devriye görevi ifa ettiğiniz sırada, bir kahvehanede küçük yaşta çocuk olduğu yönünde bir ihbar aldığınızda, bu olaya müdahale etmek amacıyla ne yaparsınız?

- a) PVSK'nın umuma açık yerleri denetleme yetkisi çerçevesinde herhangi bir karar veya emir almadan, doğrudan kahvehaneye girerek kimlik kontrolü yaparım.
- b) Kahvehaneler umuma açık yer olduğundan, PVSK'nın 9 uncu maddesi kapsamında önleme araması kararı aldıktan sonra kahvehaneye girerim.
- c) Cumhuriyet Savcısına telefonla (ya da ilgili polis merkez görevlilerinin yardımıyla) bilgi verip, alacağım talimata göre hareket ederim.
- d) Çocukla ilgili denetim görevi Çocuk Polisine ait olduğundan, bu konuda Çocuk Şube/Büro ekiplerine konuyu aktarırım.

36- Ekip otosuyla devriye görevi ifa ettiğiniz sırada, kapısı açık olan hareket halindeki bir otunun sürücüsünü uyararak istemeniz üzerine, şahsın kaçmaya başlaması halinde ne yaparsınız?

- () Ortada herhangi bir suç olmadığından herhangi bir şey yapmam.
() Şahsın kaçmaya başlaması üzerine şüphelenip, PVSK'daki durdurma ve zor kullanma yetkileri kapsamında aracın durdurulması amacıyla takip ederim ve diğer ekiplere bilgi veririm.
() Şahsın kaçmaya başlaması üzerine şüphelenip, PVSK'daki durdurma, zor ve silah kullanma yetkileri kapsamında aracın durdurulması amacıyla takip ederim, diğer ekiplere bilgi veririm; ayrıca silah kullanma yetkisi olduğundan kaçan şahsı hedef alacak şekilde silah kullanabilirim.
()-Ortada bir suç şüphesi olduğundan Cumhuriyet savcısına bilgi verip, talimatına göre hareket ederim.

37- Aynı olayda kaçan oto durdurulduğunda, otodaki şahısla ilgili olarak doğrudan oradaki polis tarafından neler yapılabilir?

- ()-Şahsın kimliği sorulabilir.
()-Şahsın silah ve benzeri unsurlardan arındırılması amacıyla sıvazlama şeklinde kaba üst yoklaması yapılabilir.
()-Herhangi bir suç şüphesi olup olmadığını anlamak için, otunun görünen iç kısımlarına bakılabilir.
()- Herhangi bir suç şüphesi olup olmadığını anlamak için otda detaylı bir arama yapılabilir.
()- Şahıs kaçmaya kalkarsa, yakalanabilir.
()- Şahıs yakalanmaya direnirse, zor kullanılarak yakalanabilir.

38- Çalışmadığımız sırada bir silahla yaralama olayına tanık oldunuz, etrafta kimse yok ve tek başınasınız. Şahsın hayati tehlikeye maruz olduğunu almış olduğunuz yaralardan gördünüz. Şüphelinin ise kaçmakta olduğunu ve sizle arasında koşup yakalayabileceğiniz bir mesafe var. Ne yaparsınız?

- a) Şüphelinin peşinden koşarım.
b) Görevli olmadığım için telefonla 112'yi arar bir ambulans ister ve olay yerinden ayrılırım.
c) Yaralının yanı başında durur ilk yardım isterim.
d) Hiçbir şey yapmam.

39- Devriye görevini yaya olarak tek başına ifa ederken, bir silahla yaralama olayına tanık oldunuz, etrafta kimse yok ve tek başınasınız. Şahsın hayati tehlikeye maruz olduğunu almış olduğunuz yaralardan gördünüz. Şüphelinin ise kaçmakta olduğunu ve sizle arasında koşup yakalayabileceğiniz bir mesafe var. Ne yaparsınız?

- a) Şüphelinin peşinden koşarım.
b) Görevli olmadığım için telefonla 112'yi arar bir ambulans ister ve olay yerinden ayrılırım.
c) Yaralının yanı başında durur ilk yardım isterim.
d) Hiçbir şey yapmam

40- Görev yaptığınız polis merkezine karısını döven alkollü adam polis ekiplerince getirildi. Cumhuriyet Savcısı ile görüştünüz, kendisi şüphelinin ifadesi alınması, evrakın ikmalen gönderilmesi ve kocanın gözaltına alınmasına gerek olmadığını, ifadesinin alınmasından sonra serbest bırakılması talimatını verdi. İşlemler tamamlandığında, alkollü adamın karısı eşinin kendisini tekrar dövmesinden endişe etmektedir. Siz ne yaparsınız?

- ()- Cumhuriyet savcısının talimatına göre hareket ederim.
- ()- Eşine geceyi başka yerde geçirmesini tavsiye ederim.
- ()- Alkollü adamı eşini dövmemesi konusunda ikaz ederim.
- ()- Alkollü adamı adli işlemleri tamamlansa dahi resen polis merkezinde muhafaza ederim.
- ()- Amirim talimatına göre hareket ederim.

41- Hakim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç 24 saat içinde yetkili hakim veya mahkeme önüne çıkartılamıyorsa, aynı süre içinde ne yapılır?

- a) Nezarethaneye hakim gelene kadar tekrar konur.
- b) Cumhuriyet Savcısına çıkartılır.
- c) Yetkili Hakim veya mahkemeye çıkartılamıyorsa, en yakın Sulh Ceza Mahkemesine götürülür.
- d) Yetkili Hakim veya mahkemeye çıkartılamıyorsa, en yakın Ağır Ceza Mahkemesine götürülür.

42- Gözaltı süresi ne zaman başlar?

- a) İfade alma ile.
- b) Nezarethaneye konulması ile.
- c) Cumhuriyet Savcısına haber verilmesi ile.
- d) Yakalama ile.

43- Yakalanan kişinin yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre kaç saatten fazla olamaz?

- a) 6 saatten.
- b) 12 saatten.
- c) 24 saatten.
- d) Gideceği yere göre Cumhuriyet Savcısı belirler.

44- Önleme araması kararına istinaden yaptığınız bir aramada, bir kahvehanede masanın çekmecesinde ruhsatsız bir silah bulursanız ne yaparsınız?

- ()- Silahı muhafaza altına alarak tutanak tanzim ederim, Cumhuriyet Savcısına bilgi veririm ve talimatına göre hareket ederim.
- ()- Önleme araması kararı olduğu için silaha el koymam; bulunduğu yere bırakırım, Cumhuriyet Savcısına bilgi veririm ve talimatına göre hareket ederim.
- ()- Önleme araması bile olsa, Polisin el koyma yetkisi olduğundan silaha el koyarım ve evrakını ikmalen gönderirim.
- ()- Önleme araması olduğu için, silahı muhafaza altına alıp mülki amire bilgi veririm ve talimatına göre hareket ederim.

45- Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcısının arama ve el koyma konusunda verdiği yazılı emir ne kadar sürede görevli mahkemenin onayına sunulur?

- a) Derhal.
- b) En geç 48 saat içinde.
- c) En geç 24 Saat içinde.
- d) Evrakı ikmalen veya mevcutlu istemesine göre değişir.

46- Ceza Muhakemesinde şüpheli veya sanığın ifadesinin alınması sırasında hazır bulunup hukuki yardımda bulunan kişi kimdir?

- a) Avukat.
- b) Müdahil.
- c) Müdafî.
- d) Vekil.

47- Şüphelinin Cumhuriyet Savcısı tarafından soruşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenilmesi işlemine ne ad verilir?

- a) Sorgu.
- b) İfade alma.
- c) Gözlem altına alma.
- d) Bilgi alma.

48- Yakalanan kişiye hakları ilk olarak ne zaman bildirilmelidir?

- a) Yakalama sonrası
- b) İfade alma öncesi
- c) Nezarethaneye konulmadan
- d) Cumhuriyet Savcılığına alınan ifade sırasında